अभिसमयालङ्कारनामप्रज्ञापारमितोपदेशशास्त्रंवृत्ति।

abhisamaya-alaṅkāra-nāma-prajñāpāramitā-upadeśa-śāstraṃ-vṛtti

༄༅། །ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པའི་མན་ངག་གི་བསྟན་བཅོས་མངོན་པར་རྟོགས་པའི་རྒྱན་ཞེས་བྱ་བའི་འགྲེལ་པ།

般若波罗蜜多教授现观庄严论释

现观庄严论明义释译注贯珠

（第二品：道智品）

狮子贤菩萨 造释

沈阳北塔翻译组

2014 年 1 月

目 录

现观庄严论明义释汉译（道智品第二）.. 3

现观庄严论明义释译注贯珠（道智品第二）.. 28

अभिसमयालङ्कारनामप्रज्ञापारमितोपदेशशास्त्रंवृत्ति।

abhisamaya-alaṅkāra-nāma-prajñāpāramitā-upadeśa-śāstraṃ-vṛtti

༄༅། །ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པའི་མན་ངག་གི་བསྟན་བཅོས་མངོན་པར་རྟོགས་པའི་རྒྱན་ཞེས་བྱ་བའི་འགྲེལ་པ།

般若波罗蜜多教授现观庄严论释

现观庄严论明义释

狮子贤菩萨造

善慧光、莲花藏 由藏译汉

སྐབས་གཉིས་པ་ལམ་ཤེས།

道智品第二

ག༢ སྐབས་ལམ་ཤེས།

丙二、道智品

分三：丁一、连接；丁二、广说道智十一法；丁三、摄品义

ང༡ མཚམས་སྦྱར་བ།

丁一、连接

རྣམ་པ་ཐམས་[95a7]ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་རྟོགས་པ་ནི་ལམ་ཤེས་པ་ཉིད་ཡོངས་སུ་ཤེས་པ་མེད་ན་མེད་པས་ལམ་ཤེས་པ་ཉིད།

若无圆满了知道智，则不能证一切相智，故说道智。

ང༢ ལམ་ཤེས་ཀྱི་ཆོས་བཅུ་གཅིག་རྒྱས་པར་བཤད་པ།

丁二、广说道智十一法

分十一：戊一、道智支分；戊二、知声闻道道智；戊三、知独觉道道智；戊四、大乘见道；

戊五、大乘修道作用；戊六、大乘有漏胜解修道；戊七、大乘胜解修道胜利；戊八、大乘有漏回向修道；戊九、大乘有漏随喜修道；戊十、大乘无漏引发修道；戊十一、大乘无漏清净修道

ཅ༧ ལམ་ཤེས་ཀྱི་ཡན་ལག

戊一、道智支分

分二：己一、本颂；己二、释说

ཆ༡ རྩ་བ།

己一、本颂

ལྷ་རྣམས་འདུལ་བར་བྱ་བའི་ཕྱིར། །འོད་ཀྱིས་མོག་མོག་པོར་མཛད་དང་། །ཡུལ་ངེས་པ་དང་ཁྱབ་པ་དང་། །རང་བཞིན་དང་ནི་དེ་ཡི་ལས། །ཞེས་བྱ་བ་གསུངས་ཏེ།

颂曰：调伏诸天故，放光令隐闇，境决定普遍，本性及事业。

ཆ༢ འགྲེལ་པ།

己二、释说

分五：庚一、道智所依；庚二、分位生起之理；庚三、究竟生起之理；庚四、本性差别；庚四、事业差别

ཇ༡ ལམ་ཤེས་ཀྱི་རྟེན།

庚一、道智所依

ལམ་[95b1]ཤེས་པ་ཉིད་སྐྱེ་བར་རུང་བ་ཉིད་དུ་བསྟན་པའི་ཕྱིར། དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་རང་བཞིན་གྱི་འོད་དག་གིས་ལྷ་ལ་སོགས་པའི་རྣམ་པར་སྨིན་པའི་འོད་མོག་མོག་པོར་མཛད་པ་ནི་ང་རྒྱལ་བཅོམ་པའི་རྒྱུད་ཀོ་ན་ལ་རྟོགས་པ་སྐྱེའོ་① ཞེས་བྱ་བར་ཤེས་པར་བྱ་བའི་ཕྱིར་མཛད་དེ། དེའི་ཕྱིར་ཚིག་[95b2]ཟུར་གྱིས་རྟེན་བརྗོད་པ་ཡིན་ནོ། །

谓为成就堪生道智，如来自性之光，隐暗诸天异熟之光，此为令知“唯坏我慢，相续方生证悟”，故由侧面诠说所依。

ཇ༢ གནས་སྐབས་སྐྱེ་ཚུལ།

庚二、分位生起之理

དེ་ཡང་བྱང་ཆུབ་ཏུ་སེམས་བསྐྱེད་པ་ཁོ་ན་ཡིན་པས་ཡུལ་སོ་སོར་ངེས་པ་ཡིན་ནོ། །

复次，唯发菩提心故，彼“境别别决定”。

---

① 《པེ·》སྐྱེ་བོ།

ཟ༣ མཐར་ཐུག་གི་སྐྱེ་ཚུལ།

庚三、究竟生起之理

ཐེག་པ་གསུམ་རྣམ་པར་བཞག་པ་ནི་དགོངས་པ་ཅན་ཡིན་ ① ཀྱི། མཚན་ཉིད་པ་ནི་མ་ཡིན་ནོ་ཞེས་ལུགས་ལས་འབྱུང་བས་སྐྱེ་བོ་ཐམས་ཅད་བླ་ན་མེད་པ་ཡང་དག་[95b3]པར་རྫོགས་པའི་བྱང་ཆུབ་ཀྱི་མཐར་ཐུག་པ་ཅན་ཡིན་ཏེ། དེའི་ཕྱིར་འདོད་ཆགས་དང་བྲལ་བ་དང་། ཅིག་ཤོས་②ཀྱི་རྣལ་འབྱོར་པས་ཀྱང་སངས་རྒྱས་ཉིད་ཐོབ་པར་བྱ་བའི་ཕྱིར་ལམ་ཤེས་པ་ཉིད་བསྒོམ་པར་བྱ་བ་ཡིན་པས་ཁྱབ་པ་ཡིན་ནོ། །

宗云："安立三乘，是有意趣，而非真实。"是故一切士夫究竟皆得无上正等菩提。故诸离欲，及未离欲瑜伽行者，为得佛果，应修道智，是故"普遍"。

ཟ༤ ངོ་བོའི་ཁྱད་པར།

庚四、本性差别

བྱང་ཆུབ་ཏུ་སེམས་བསྐྱེད་པ་ནི་འཁོར་བ་[95b4]ཇི་སྲིད་པར་སེམས་ཅན་གྱི་དོན་བྱེད་པར་ཞུགས་པ་ཉིད་ཀྱིས་ཉོན་མོངས་པ་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་དུ་སྤངས་པ་མ་ཡིན་པ་ཞེས་བྱ་བ་ནི་རང་བཞིན་ཡིན་ནོ། །

发菩提心者，尽轮回际，安住利益有情，非于一切相，而断烦恼，即是"本性"。

ཟ༥ བྱེད་ལས་ཀྱི་ཁྱད་པར།

庚五、事业差别

དེའི་འོག་ཏུ་དེ་ལྟ་བུའི་རང་བཞིན་ཅན་གྱི་ལས་ནི་ཡང་དག་པའི་མཐའ་མངོན་དུ་མི་བྱེད་པ་དང་ཤེས་རབ་དང་ཐབས་ལ་མཁས་པས་[95b5]སེམས་ཅན་ཡོངས་སུ་མ་བསྡུས་པ་ཡོངས་སུ་སྡུད་པ་ལ་སོགས་པ་ཡིན་པས་བྱེད་པ་ཡིན་ནོ། །

其次，具如是本性之事业者，不现证实际，由智慧、方便善巧故，未摄有情，圆满摄受，此即事业。

ཅ༢ ཉན་ཐོས་ཀྱི་ལམ་ཤེས།

戊二、知声闻道道智

分二：己一、道之体性；己二、因顺抉择分

ཆ༡ ལམ་གྱི་ངོ་བོ།

己一、道之体性

分三：庚一、连接；庚二、本颂；庚三、释说

① 《པེ་》《སྣར་》 _ཡིན།

② 《སྣར་》 ཤེས།

ཇ༡ མཚམས་སྦྱར་བ།

庚一、连接

དེ་ལྟར་རྟེན་ལ་སོགས་པ་བརྗོད་ནས་ལམ་ཤེས་པ་ཉིད་ཀྱི་སྐབས་སུ་ལམ་ཐམས་ཅད་རྫོགས་པར་བྱ་དགོས་པས། ཉན་ཐོས་ཀྱི་ལམ།

如是已说所依等，道智品中，应圆满一切道，故说声闻道。

ཇ༢ རྩ་བ།

庚二、本颂

ལམ་ཤེས་ཉིད་ཀྱི་ཚུལ་ལ་ནི། །འཕགས་[95b6]པའི་བདེན་པ་བཞི་དག་གི །རྣམ་པ་མི་དམིགས་སྒོ་ནས་ནི། །ཉན་ཐོས་ལམ་འདི་ཤེས་པར་བྱ། །ཞེས་བྱ་བ་གསུངས་ཏེ།

颂曰："道相智理中，由诸四圣谛，行相不可得，当知声闻道。"

ཇ༣ འགྲེལ་བ།

庚三、释说

分二：辛一、当知之道；辛二、能知之理

ཉ༡ ཤེས་པར་བྱ་བའི་ལམ།

辛一、当知之道

དེ་ལ་སྡུག་བསྔལ་གྱི་བདེན་པའི་གོ་རིམས་བཞིན་དུ། མི་རྟག་པ་དང་། སྡུག་བསྔལ་བ་དང་། སྟོང་པ་དང་། བདག་མེད་པ་སྟེ། དེ་དག་གི་མཚན་[95b7]ཉིད་ཞི་བའི་རྣམ་པ་བཞི་དག་དང་།

此中苦谛，如其次第，谓无常、苦、空相无我、彼相寂灭四种行相。[①]

ཀུན་འབྱུང་བའི་བདེན་པའི་རྒྱུ་དང་། ཀུན་འབྱུང་བ་དང་། རབ་ཏུ་སྐྱེ་བ་དང་། རྐྱེན་གྱི་ངོ་བོ་ཉིད་དང་། ནད་དང་། འབྲས་དང་། ཟུག་རྔུ་དང་། སྡིག་པའི་རྣམ་པ་རྣམས་དང་།

集谛，谓因、集、生、缘之体性，病、痈、箭、罪之行相。

ཡིད་འབྱུང་བ་དང་། འདོད་ཆགས་དང་བྲལ་བར་བྱ་བ་དང་། འགོག་[96a1]པའི་ཕྱིར་ཞུགས་པ་ཡིན་ནོ་ཞེས་འབྱུང་བའི་ཕྱིར། སྡུག་བསྔལ་དང་ཀུན་འབྱུང་གི་བདེན་པ་དེ་དག་ཉིད་སོ་སོའི་[②]ཡིད་འབྱུང་བ་དག་གི་མཚན་ཉིད་ཀྱི་[③]ཕ་རོལ་དང་འཇིག་པའི་ཆོས་ཅན་གྱི་རྣམ་པའི་ངོ་བོ་ཉིད་དག་དང་། འདོད་ཆགས་དང་བྲལ་བ་དག་གི་ངོ་བོ་གཡོ་བ་དང་[96a2]རབ་ཏུ་འཇིག་པའི་རྣམ་པ་དག་དང་། འགོག་པའི་རང་གི་ངོ་བོ་འཇིགས་པ་དང་ནད་འགོ་བ་དང་འཚེ་བའི་རྣམ་པ་རྣམས་དང་།

如云："厌行、离欲行、灭行。"故于苦谛、集谛，别别厌离相之体性，谓他方、坏法之行

[①] 宗大师《金鬘论》中，谓此句藏文翻译（"此中苦谛，如其次第，谓无常、苦、空、无我，即彼诸相寂灭之四种行相。"）不正确，对照梵文（"tatra duḥkha-satyasya caturṇṇāṃ yathākramaṃ anitya-duḥkha-śūnya-lakṣanānātma-tal-lakṣana-śāntākārāṇāṃ"），确乎如此，故此句依梵文译汉。若译为藏，应为"དེ་ལ་སྡུག་བསྔལ་གྱི་བདེན་པའི་གོ་རིམས་བཞིན་དུ། མི་རྟག་པ་དང་། སྡུག་བསྔལ་བ་དང་། སྟོང་པའི་མཚན་ཉིད་ཀྱི་བདག་མེད་པ་དང་། དེ་གི་མཚན་ཉིད་ཞི་བའི་རྣམ་པ་བཞི་དག་དང་།"

[②] 《སྣར་》སོ་ལ།

[③] 《སྣར་》_ཀྱི།

相；离欲体性，谓摇动、速灭之行相；灭之体性，谓怖畏、瘟疫、伤害之行相。

འགོག་པའི་བདེན་པའི་འགོག་པའི་རང་གི་ངོ་བོ་བདག་མེད་པ་དང་། ཞི་བ་དང་གྱ་ནོམ་པའི་རྣམ་པའི་བདག་ཉིད་དབེན་པ་དང་། ངེས་པར་འབྱུང་བའི་མཚན་ཉིད[96a3]སྟོང་པ་ཉིད་དང་མཚན་མ་མེད་པ་དང་སྨོན་པ་མེད་པ་དང་མངོན་པར་འདུ་བྱེད་པ་མེད་པའི་རྣམ་པ་དག་དང་།

灭谛行相中，灭之自性为无我，静、妙体性为寂静，离之相为空、无相、无愿、无作。

ལམ་གྱི་བདེན་པའི་ལམ་དང་། རིགས་པ་དང་། སྒྲུབ་པ་དང་། ངེས་པར་འབྱིན་པའི་རྣམ་པ་རྣམས།

道谛行相，谓道、如、行、出。

ཉ༢ ཤེས་པར་བྱེད་པའི་ཚུལ།

辛二、能知之理

ངོ་བོ་ཉིད་མི་དམིགས་པའི་སྒོ་ནས་ལམ་ཤེས་པ་ཉིད་ཀྱི་སྐབས་སུ་ཉན་ཐོས[96a4]རྣམས་ཀྱི་ལམ་ཡིན་པར་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔས་དེ་ལྟར་ཡོངས་སུ་ཤེས་པར་བྱའོ། །

道智品中，菩萨应以体性无所得为方便，如是圆满了知为声闻道。

ཆ༢ རྒྱུ་ངེས་འབྱེད་ཆ་མཐུན།

己二、因顺抉择分

分三：庚一、连接；庚二、本颂；庚三、释说

ཛ༡ མཚམས་སྦྱར་བ།

庚一、连接

བདེན་པ་བཞི་ཡོངས་སུ་ཤེས་པ་ནི། ངེས་པར་འབྱེད་པའི་ཆ་དང་མཐུན་པ་རྟོགས་པ་སྔོན་དུ་འགྲོ་བ་ཅན་ཡིན་པས་ལམ་བརྗོད་ནས་ངེས་པར་འབྱེད་པའི་ཆ་དང་མཐུན་པ།

圆满了知四谛，是以通达顺抉择分为其前行，故说道已，当说顺抉择分。

ཛ༢ རྩ་བ།

庚二、本颂

འཕགས་པ་ཉན་ཐོས་ལམ[96a5]ལ་ནི། །གཟུགས་ལ་སོགས་པ་སྟོང་པའི་ཕྱིར། །སྟོང་པ་ཉིད་རྣམས་དབྱེར་མེད་པས༔ །དྲོ་བ་དེ་དག་མི་དམིགས་པས། །རྩེ་མོར་གྱུར་པ་དག་ཏུ་འདོད། །དེ་ལ་རྟག་ལ་སོགས་ཚུལ་གྱིས། །གནས་པ་བཀག་པས་བཟོད་པ་རྣམས། །ས་བཅུ་དག་ལས་བརྩམས་ནས་ནི། །[96a6]མི་གནས་རྒྱས་པར་བསྟན་པ་ཡིས། །ཆོས་ཀྱི་མཆོག་ཏུ་འགྱུར་བཤད་དེ། །ཅི་[1]ཕྱིར་ཞེ་ན་སངས་རྒྱས་ཀྱིས། །མཁྱེན་ནས་ཆོས་རྣམས་མ་གཟིགས་ཕྱིར། །ཞེས་བྱ་བ་གསུངས་ཏེ།

颂曰："圣声闻道中，由色等空故，空无别为暖，由彼无所得，许为至顶位，忍位于色等，破住常等理，依于十地等，由广说无住，即名第一法，由佛以现智，不见诸法故。"

---

① 《པེ·》ཅིའི།

ཇ༣ འགྲེལ་པ།
庚三、释说

གཟུགས་ལ་སོགས་པའི་ཕུང་པོ་རང་རང་གི་ངོ་བོ་ཉིད་ཀྱིས་སྟོང་པའི་ཕྱིར་སྟོང་པ་ཉིད་རྣམས[96a7]ཕན་ཚུན་ཐ་དད་པ་མེད་པ་དང་། གཟུགས་ལ་སོགས་པ་སྔ་མ་བཞིན་དུ་མི་དམིགས་པ་དང་དེ་བཞིན་དུ་གཟུགས་ལ་སོགས་པ་ལ་རྟག་པའང་མ་ཡིན་མི་རྟག་པ་ཡང་མ་ཡིན་ནོ་ཞེས་དམིགས་པའི་ཚུལ་གྱིས་གནས་པ་བཀག་པ་དང་། གང་གི་ཕྱིར་དེ་བཞིན་གཤེགས་པས་བྱང་[96b1]ཆུབ་མངོན་པར་རྫོགས་པར་སངས་རྒྱས་ནས་ཆོས་རྣམས་མ་གཟིགས་པ་ཞེས་བྱ་བ་[①] ཚད་མའི་སྐྱེས་བུས་མ་[②] དམིགས་པའི་གཏན་ཚིགས་ཀྱི་[③]འཐད་པས། ས་རབ་ཏུ་དགའ་བ་ལ་སོགས་པ་ལ་མི་གནས་པ་རྒྱས་པར་ཇི་སྐད་དུ་བསྟན་པ་ཞེས་བྱ་བའི་རྣམ་པ་དེ་རྣམས་ཀྱིས། གོ་རིམས་བཞིན[96b2]དུ་བདེན་པའི་དམིགས་པ་ལ་ངེས་པར་འབྱེད་པའི་ཆ་དང་མཐུན་པ་སྐྱེ་བོ་ཞེས་བྱ་བ་ཡིན་ནོ། །

谓色等诸蕴各自性空，是诸空性互无差别；色等如前，悉无所得；如是“不住色等若常若无常”，破有所得而住之理；何以故？量士夫以不可得正因证成：“如来现证圆满菩提，不见诸法”，故 “广说不住极喜地等”。此诸行相，如其次第，于谛所缘，生起顺抉择分。

ཅ༣ རང་རྒྱལ་གྱི་ལམ་ཤེས།
戊三、知独觉道道智

分三：己一、所依差别；己二、道之体性；己三、因顺抉择分

ཆ༡ རྟེན་གྱི་ཁྱད་པར།
己一、所依差别

分二：庚一、正说差别；庚二、于彼断诤

ཇ༡ ཁྱད་པར་དངོས་བཤད།
庚一、正说差别

分三：辛一、连接；辛二、本颂；辛三、释说

ཉ༡ མཚམས་སྦྱར་བ།
辛一、连接

ཉན་ཐོས་ཀྱི་ལམ་གྱི་མཇུག་ཐོགས་སུ་རང་སངས་རྒྱས་ཀྱི་ལམ་བརྗོད་པར་རིགས་མོད་ཀྱི། ཉན་ཐོས་རྣམས་ལས་དེ་དག་ཇི་ལྟར་ཁྱད་པར་[④] དུ་འཕགས་ན་གང་གིས་ན་དེ་དག་གི་ལམ་གཞན་ཡིན་སྙམ[96b3]པའི་དོགས་པ་བསུ་བར་རེ་ཞིག་ཁྱད་ཞུགས་པ་ཉིད་དུ་སྒྲུབ་[⑤]པ།

声闻道后，理应即说独觉之道，然有疑云：“彼等如何胜出声闻？以何异于彼等之道？”

---

① 《པེ་》《སྣར་》 བའི།

② 《པེ་》《སྣར་》 བུ་མི།

③ 《པེ་》《སྣར་》 ཀྱིས།

④ 《པེ་》 _པར།

⑤ 《པེ་》《སྣར་》 བསྒྲུབ།

故先释疑，成立差别。

ཇ༢ རྩ་བ།
辛二、本颂

རང་བྱུང་བདག་ཉིད་རྟོགས་[1]པའི་ཕྱིར། །གཞན་གྱིས་བསྟན་ཡང་མི་དགོས་ལ། །བསེ་རུ་ལྟ་བུའི་ཡེ་ཤེས་ནི། །ཟབ་པ་ཉིད་དུ་མངོན་པར་[2]བརྗོད། །ཅེས་བྱ་བ་གསུངས་ཏེ།

颂曰："自觉自证故，亦不依他教，是故当宣说，麟喻智甚深。"

ཇ༣ འགྲེལ་པ།
辛三、释说

分二：壬一、行道差别；壬二、说法差别

ཉ༡ ལམ་བགྲོད་པའི་ཁྱད་པར།
壬一、行道差别

ལུང་ལས་ཉན་ཐོས་རྣམས་ནི་གཞན་[96b4]གྱིས་བསྟན་པ་ལ་ལྟོས་[3]ནས་རང་གི་བྱང་ཆུབ་རྟོགས་པར་འགྱུར་ལ། གཞན་དག་ཀྱང་བརྗོད་པ་དང་བཅས་པའི་ཆོས་བསྟན་པས་དགེ་བ་ལ་འཇུག་པར་བྱེད་དོ་ཞེས་འབྱུང་ངོ་། །རང་སངས་རྒྱས་རྣམས་ནི་སྔོན་ཐོས་པ་ལ་སོགས་པ་མངོན་པར་འདུས་བྱས་པས་གཞན་གྱིས་བསྟན་པ་ལ་མི་ལྟོས་[4][96b5]པར་བདག་ཉིད་ཀྱིས་རང་གི་བྱང་ཆུབ་མངོན་པར་རྟོགས་པར་འགྱུར་ཏེ། དེའི་ཕྱིར་དེ་དག་ལ་སངས་རྒྱས་ལ་སོགས་པས་བསྟན་མི་དགོས་སོ་ཞེས་བྱ་བ་ནི་ཁྱད་ཞུགས་པ་ཉིད་གཅིག་ཡིན་ནོ། །

谓具二种差别：一者，教云："诸声闻众，须依他教，证自菩提，亦说言诠之法，而令余等趣入善法。"诸独觉众，往昔已作听闻等故，不依他教，自证自之菩提，故彼不须佛等教授。

ཉ༢ ཆོས་སྟོན་པའི་ཁྱད་པར།
壬二、说法差别

སྒྲར་བརྗོད་པའི་ཆོས་བསྟན་པའི་སྒོ་ནས་ཉན་པ་པོ་རྣམས་ཀྱིས་འཆད་པ་པོའི་ཤེས་པའི་[96b6]རྩལ་རྟོགས་པར་བྱེད་ན། དེ་དག་ནི་རང་གིས་ཐོབ་པའི་ཡེ་ཤེས་ལ་སོགས་པའི་མཐུས་སྒྲ་མེད་པའི་ཆོས་བསྟན་པས། གཞན་དག་དགེ་བ་བཅུ་ལ་སོགས་པ་ལ་འཇུག་པར་བྱེད་དེ། དེའི་ཕྱིར་དེ་དག་གི་ཡེ་ཤེས་མི་རྟོགས་པ་ཉིད་ནི་ཁྱད་ཞུགས་པ་གཉིས་པ་ཡིན་ནོ། །

二者，若由言诠说法，令诸听者通达说者慧力；彼等独觉众，以自得慧力，无声说法，令诸余众趣入十善等，故彼智慧非彼能了。

---

[1] 《པེ་》 རྟགས།

[2] 《པེ་》《སྣར་》 པ།

[3] 《པེ་》《སྣར་》 བལྟོས།

[4] 《པེ་》《སྣར་》 བལྟོས།

ཟ༢ དེ་ལ་རྩོད་པ་སྤང་བ།
庚二、于彼断诤

分二：辛一、诤；辛二、答

ཉ༡ རྩོད་པ།
辛一、诤

ཡང་ཇི་ལྟར་[96b7]སྒྲ་མེད་པར་ཆོས་སྟོན་སྙམ་པའི་དོགས་པ་བསལ་བར།

又念：“云何无声说法？”为除此疑，

ཉ༢ ལན་པ།
辛二、答

分二：壬一、本颂；壬二、释说

ཏ༡ རྩ་བ།
壬一、本颂

གང་གང་དོན་ནི་གང་གང་ལ། །ཇི་ལྟ་①ཇི་ལྟར་ཉན་འདོད་པ། །དེ་དེ་ལ་དོན་དེ་དང་དེ། །སྒྲ་མེད་ཀྱང་དེ་དེ་ལྟར་སྣང་། །ཞེས་བྱ་བ་གསུངས་ཏེ།

颂曰：“若谁于何义，欲闻如何说，于彼彼彼义，无声如是现。”

ཏ༢ འགྲེལ་པ།
壬二、释说

རྣམ་པར་མ་བརྟགས་②རྣམ་པར་མ་③དཔྱད་པར་ཚིག་ཏུ་མི་སྨྲ་བས་བརྗོད་པ་ནི་རྣམ་[97a1]པར་གཡེང་བ་ཡིན་ལ། དེ་ཡང་རྒྱུད་འཁྲུག་པར་བྱེད་པ་ཡིན་པས། བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་འདི་ལྟར་སངས་རྒྱས་སུ་གྱུར་ནས་བརྗོད་པ་མེད་པར་ཆོས་སྟོན་པར་གྱུར་ཅིག་ཅེས་སྨོན་ལམ་བཏབ་པོ། །དེ་བས་ན་སངས་རྒྱས་དང་འདྲ་བའི་ཕྱིར།

未观未察，不说言词，是故言诠散乱，复令相续错乱，故菩萨如是发愿：“愿我成佛，无声说法。”故与佛同故。

རང་སངས་[97a2]རྒྱས་ཉིད་ཀྱི་གནས་སྐབས་ན་ཡང་སྨོན་ལམ་ལ་སོགས་པའི་མཐུས། སྒྲ་མེད་ཀྱང་གང་ཞིག་དོན་གང་ལ་རྣམ་པ་ཇི་ལྟར་ཉན་པར་འདོད་པ་དེའི་རྣམ་པར་ཤེས་པ་ལ་དོན་དེ་རྣམ་པ་དེ་ཁོ་ན་ལྟར་སྣང་བར་འགྱུར་བས་སྒྲ་མེད་པར་ཆོས་སྟོན་པ་ཞེས་བྱ་སྟེ། ཆོས་སྟོན་པའི་སྒྲའི་དོན་ནི་འདི་[97a3]ལྟར་བརྗོད་པར་བྱ་བའི་ཆོས་ཉན་པ་པོའི་རྣམ་པར་ཤེས་པ་ལ་ཤིན་ཏུ་བསྒྲུན་ཅིང་བསྐྱེད་པ་ཞེས་བྱ་བ་འདི་ཡིན་ནོ། །

---

① 《པེ་》《སྣར་》ལྟར།

② 《སྣར་》རྟགས།

③ 《པེ་》_མ།

独觉位时，亦由发愿等力，虽无言声，然谁于何义，欲闻如何相，于彼识中，即现如是相义，故名无声说法。“说法”词义，谓“如是所诠之法，能于听者识中，善为建立生起”。

ཆ༢ ལམ་གྱི་ངོ་བོ།
己二、道之体性

分三：庚一、连接；庚二、本颂；庚三、释说

ཇ༡ མཚམས་སྦྱར་བ།
庚一、连接

དེ་ལྟར་ཁྱད་ཞུགས་པ་བརྗོད་ནས་ཁྱད་ཞུགས་པ་རྣམས་ཀྱི་ལམ་ནི་ཁྱད་པར་དུ་འཕགས་པ་ཁོ་ན་ཡིན་པས་རྣལ་མ་རང་སངས་རྒྱས་ཀྱི་ལམ།

如是已说超胜声闻，故超胜者之道，亦唯超胜，故正说独觉道。

ཇ༢ རྩ་བ།
庚二、本颂

གཟུང་དོན་རྟོག་པ་[97a4]སྤོང་ཕྱིར་དང་། །འཛིན་པ་མི་སྤོང་ཕྱིར་དང་ནི། །རྟེན་གྱིས་བསེ་རུ་ལྟ་བུའི་ལམ། །ཡང་དག་བསྡུས་པར་ཤེས་པར་བྱ། །ཞེས་བྱ་བ་གསུངས་ཏེ།

颂曰：“远所取分别，未离能取故，当知由所依，摄为麟喻道。”

ཇ༣ འགྲེལ་པ།
庚三、释说

རང་སངས་རྒྱས་ཀྱི་ལམ་ལ་ཇི་སྐད་བཤད་པའི་བདེན་པ་སྒོམ་①པ་ཁོ་ན་དང་། དངོས་པོ་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་དུ་རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་པར་འབྱུང་བ་[97a5]བསྒོམས་པས་གཟུང་བ་དང་འཛིན་པའི་དོན་གྱི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་དག་གོ་རིམས་བཞིན་དུ་སྤངས་པ་དང་མ་སྤངས་པ་དང་རང་སངས་རྒྱས་ཀྱི་ཐེག་པས་བསྡུས་པའི་རྟེན་②པའི་ཆོས་ཀྱི་གཞིའི་ཁྱད་པར་གྱིས་ཁྱད་པར་དུ་འཕགས་པ་དང་ལྡན་པའི་ཆོས་རྟོགས་པར་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔས་ཤེས་པར་བྱའི་[97a6]རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་ཤེས་པར་ནི་མ་ཡིན་ནོ་ཞེས་བྱ་བ་ནི་རང་སངས་རྒྱས་ཀྱི་ལམ་མོ། །

谓于独觉道，唯修所说四谛，如其诸事，修缘起故，断除所取义分别，未断能取义分别，及由独觉乘所摄之所依差别法，通达具足如是差别之法，是菩萨所应了知，而非当知一切相，此即独觉道。

① 《པེ་》《སྣར་》བསྒོམ།
② 《པེ་》《སྣར་》བརྟེན།

ཆ༣ རྒྱུ་ངེས་འབྱེད་ཆ་མཐུན།
己三、因顺抉择分

分三：庚一、连接；庚二、本颂；庚三、释说

ཇ༡ མཚམས་སྦྱར་བ།
庚一、连接

ངེས་པར་འབྱེད་པའི་ཆ་དང་མཐུན་པ་ཐོབ་ན་ཇི་སྐད་བཤད་པའི་ལམ་སྐྱེ་བས་ངེས་པར་འབྱེད་པའི་ཆ་དང་མཐུན་པ།

若得顺决择分，即生所说之道，故说顺决择分。

ཇ༢ རྩ་བ།
庚二、本颂

བཏགས་པའི་ཆོས་ཉིད་མི་འགལ་བར། །སྟོན་པའི་རྣམ་པ་དྲོར་གྱུར་པ། །རྩེ་མོར་[97a7]གྱུར་པ་གཟུགས་ལ་སོགས། །འཕྲིབ་པ་མེད་ལ་སོགས་པས་ཐྱེ། །ནང་སྟོང་ཉིད་ལ་སོགས་པ་ཡིས། །གཟུགས་སོགས་མི་འཛིན་ཕྱིར་བཟོད་པ། །གཟུགས་སོགས་སྐྱེ་བ་མེད་སོགས་ཀྱི། །རྣམ་པ་ཅན་ནི་ཆོས་ཀྱི་མཆོག །ཅེས་བྱ་བ་གསུངས་ཏེ།

颂曰：“1、开阐假法性，无违相为暖，2、顶由达色等，无减等所显。3、忍由内空等，不执色等故，4、色等无生等，相为第一法。”

ཇ༣ འགྲེལ་བ།
庚三、释说

གཟུགས་ལ་སོགས་[97b1]པའི་ཆོས་ཀྱི་བརྡ་ལས་བྱུང་བའི་བཏགས་པའི་ཆོས་ཉིད་དང་མི་འགལ་བར་རབ་ཏུ་སྟོན་པ་དང་། གཟུགས་ལ་སོགས་པ་ལ་དོན་དམ་པར་འཕྲིབ་པ་དང་འཕེལ་བ་མེད་པ་ལ་སོགས་པའི་དོན་དུ་སློབ་པ་དང་། ངོ་བོ་ཉིད་ཀྱིས་སྟོང་པ་ཉིད་ཀྱི་ཕྱིར་གཟུགས་ལ་སོགས་པ་ལ་ནང་དང་ཕྱི་ལ་སོགས་[97b2]པ་སྟོང་པ་ཉིད་ཀྱིས་ཡོངས་སུ་མི་འཛིན་པ་དང་། གཟུགས་ལ་སོགས་པ་①སྐྱེ་བ་དང་འགག་པ་ལ་སོགས་པ་མེད་པ་ཞེས་བྱ་བའི་རྣམ་པ་རྣམས་ཀྱིས་གོ་རིམས་བཞིན་དུ་བདེན་པ་བཞིའི་དམིགས་པ་ལ་ངེས་པར་འབྱེད་པའི་ཆ་དང་མཐུན་པ་སྐྱེ་བ་ཡིན་ནོ། །

谓开示色等诸法，名言所生，唯是假立，无违法性； 修学胜义之上，色等无增无减等义；体性空故，内空、外空等故，不执色等；色等无生无灭等，由是行相，如其次第，于四谛所缘，生起顺决择分。

ཅ༤ ཐེག་ཆེན་མཐོང་ལམ་ཤེས་པ།
戊四、大乘见道

分四：己一、总连接；己二、略示见道体性；己三、广说修行方式行相；己四、遮许未说

---

① 《པེ་》《སྣར་》+ལ།

行相

ཆ༡ སྤྱིའི་མཚམས་སྦྱར་བ།
己一、总连接

རང་སངས་རྒྱས་ཀྱི་ལམ་གྱི་མཇུག་[97b3]ཐོགས་སུ་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་ལམ།

独觉道后，即说菩萨道。

ཆ༢ མཐོང་ལམ་གྱི་ངོ་བོ་མདོར་བསྟན།
己二、略示见道体性

分二：庚一、本颂；庚二、释说

ཛ༡ རྩ་བ།
庚一、本颂

བདེན་དང་བདེན་ལ་བཟོད་པ་དང་། །ཤེས་པའི་སྐད་ཅིག་རྣམ་བཞི་ཡིས། །ལམ་ཤེས་ཉིད་ལ་མཐོང་བའི་ལམ། །ཕན་ཡོན་བཅས་པ་འདི་བཤད་དོ། །ཞེས་བྱ་བ་གསུངས་ཏེ།

颂曰：“由谛与谛上，忍智四刹那，说此道相智，见道具功德。”

ཛ༢ འགྲེལ་པ།
庚二、释说

ལམ་ཤེས་པ་ཉིད་ཀྱི་སྐབས་སུ་བྱང་ཆུབ་སེམས་[97b4]དཔས་ཆོས་ཤེས་པའི་བཟོད་པ་དང་། ཆོས་ཤེས་པ་དང་། རྗེས་སུ་ཤེས་པའི་བཟོད་པ་དང་། རྗེས་སུ་ཤེས་པ་ཞེས་བྱ་བ་བཟོད་པ་དང་། ཤེས་པའི་སྐད་ཅིག་མ་བཞི་པོ་སོ་སོར་སྡུག་བསྔལ་ལ་སོགས་པའི་བདེན་པ་དང་འབྲེལ་པ་དག་དང་ལྡན་པ་འདི་དང་གཞན་པའི་ཡོན་ཏན་དག་① དང་[97b5]ལྡན་པ་བསྒོམ་པར་བྱ་བ་ནི་མཐོང་བའི་ལམ་ཕན་ཡོན་ཆེན་པོ་ཞེས་བརྗོད་དོ། །

谓道智品中，菩萨应修法忍、法智、类忍、类智，如是忍智四种刹那，与苦等谛一一关联，具足此生、他生功德，名大胜利见道。

ཆ༣ སྒོམ་ཚུལ་གྱི་རྣམ་པ་རྒྱས་པར་བཤད་པ།
己三、广说修行方式行相

分三：庚一、连接；庚二、本颂；庚三、释说

ཛ༡ མཚམས་སྦྱར་བ།
庚一、连接

རྣམ་པ་ཇི་ལྟ་བུར་བསྒོམ་པར་བྱ་ཞེ་ན།

---

① 《པེ་》《སྣར་》_དག

当应云何修其行相？

ཟ༢ རྩ་བ།
庚二、本颂

དེ་བཞིན་ཉིད་དང་སངས་རྒྱས་དག །ཕན་ཚུན་རྟེན་[1]པ་རྟེན་མེད་ཕྱིར། །རྣམ་གྲངས་ཁས་མི་ལེན་པ་དང་། །ཆེན་པོ་ཚད་མ་མེད་བཅས་དང་། །ཚད་[97b6]མེད་པ་དང་མཐའ་མེད་དང་། །དེར་གནས་གཟུགས་ལ་སོགས་པ་ལ། །སངས་རྒྱས་ཉིད་དུ་ངེས་འཛིན་དང་། །བླང་མེད་དོར་བ་མེད་སོགས་དང་། །བྱམས་ལ་སོགས་དང་སྟོང་ཉིད་དང་། །སངས་རྒྱས་ཉིད་ནི་འཐོབ་[2]པ་དང་། །རྣམ་པར་བྱང་ཀུན་ཡོངས་བསྡུས་དང་། །ཉམས་[97b7]ང་བ་དང་ནད་ཀུན་སེལ། །མྱ་ངན་འདས་འཛིན་ཞི་ཉིད་དང་། །སངས་རྒྱས་རྣམས་ཀྱིས་སྲུང་[3]ལ་སོགས། །སྲོག་མི་གཅོད་པ་ལ་སོགས་པ། །རྣམ་པ་ཀུན་མཁྱེན་ཚུལ་ལ་ནི། །བདག་ཉིད་གནས་ཏེ་སེམས་ཅན་དག ། འགོད་དང་སྦྱིན་པ་ལ་སོགས་པ། །རྫོགས་པའི་བྱང་ཆུབ་[98a1]ཏུ་བསྔོ་བ། །ལམ་ཤེས་ཉིད་ཀྱི་སྐད་ཅིག་མ། །ཞེས་བྱ་བ་གསུངས་ཏེ།

颂曰："真如与诸佛，互无能所依，故不许差别，广大无能量，无量及无边，住彼于色等，定执如如来，无取无舍等，慈等及空性，证得佛陀性，遍摄诸净法，除遣诸苦病，息诸涅槃执，诸佛护念等，不杀害生等，一切相智理，自住立有情，所修布施等，回向大菩提，是道智刹那。"

ཟ༣ འགྲེལ་པ།
庚三、释说

分四：辛一、苦谛行相；辛二、集谛行相；辛三、灭谛行相；辛四、道谛行相

ཤ༡ སྡུག་བསྔལ་གྱི་བདེན་གྱི་རྣམ་པ།
辛一、苦谛行相

དོན་དམ་པའི་ཚུལ་ཉིད་ཀྱིས་དེ་བཞིན་ཉིད་དང་།སངས་རྒྱས་དག་ལ་རྟེན་དང་བརྟེན་པའི་དངོས་པོ་མེད་པས་[4]དེའི་ཕྱིར་དེ་དག་ཕན་ཚུན་རྣམ་གྲངས་ཀྱིས་གནས་པར་ཁས་མི་ལེན་པ་དང་། [98a2]གཟུགས་ལ་སོགས་པའི་[5]ཆོས་ཀྱི་དབྱིངས་ཀྱི་ངོ་བོ་ཉིད་ཀྱིས་ཆེན་པོ་ཉིད་དང་། དེ་བཞིན་དུ་དེ་དག་ཚད་མ་མེད་པ་ཉིད་དང་། སྔ་མ་བཞིན་དུ་ནམ་མཁའ་ཚད་མེད་པ་ཉིད་ཀྱིས་དེ་དག་ཚད་མེད་པ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་ལྟ་བུ་ནི་སྡུག་བསྔལ་གྱི་བདེན་པའི་རྣམ་པ་དག་ཡིན་ནོ། །

谓由胜义之理，真如与诸佛无有能依所依事，是故不许彼等互为异门而住；色等法界体性，是故广大；如是彼等无有能量；如前虚空无量，故彼等亦无量，如是即为苦谛行相。

---

① 《པེ་》《སྣར་》 བརྟེན།

② 《པེ་》《སྣར་》 ཐོབ།

③ 《པེ་》《སྣར་》 བསྲུང་།

④ 《པེ་》《སྣར་》 པ།

⑤ 《པེ་》《སྣར་》 པ།

༧༢ ཀུན་འབྱུང་གི་བདེན་གྱི་རྣམ་པ།

辛二、集谛行相

གཟུགས་ལ་སོགས་[98a3]པ་ལ་ངོ་བོ་ཉིད་མེད་པ་ཉིད་ཀྱིས་རྟག་པ་དང་ཆད་པའི་མཐའ་ཉིད་ལ་སོགས་པ་མེད་པ་དང་། ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ལ་གནས་པ་ནི་ཆོས་ཀྱི་:དབྱིངས་ཀྱི་ ① ངོ་བོ་ཉིད་ཀྱིས་གཟུགས་ལ་སོགས་པ་ལ་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ཉིད་དུ་ངེས་པར་འཛིན་པ་དང་། དེ་བཞིན་དུ་དེ་ལ་གནས་པ་ནི། [98a4]ཆོས་ཐམས་ཅད་ལ་བླང་བ་དང་དོར་བ་མེད་པར་སྒོམ་ ② པ་ལ་སོགས་པ་དང་། ངོ་བོ་ཉིད་མེད་པར་མོས་པ་སྔོན་དུ་འགྲོ་བའི་ཚད་མེད་པ་བཞི་བསྒོམ་པར་བྱའོ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་ལྟ་བུ་ནི་ཀུན་འབྱུང་བའི་བདེན་པའི་རྣམ་པ་དག་ཡིན་ནོ། །

色等无有体性，故无断、常等边；住般若波罗蜜多者，即是法界体性，故于色等执为如来；如是住于彼者，于一切法，修习无取舍等；胜解无体而为先行，当修四无量心，如是即为集谛行相。

༧༣ འགོག་བདེན་གྱི་རྣམ་པ།

辛三、灭谛行相

གཟུགས་ལ་སོགས་པའི་ངོ་བོ་གཙུག་མ་རང་བཞིན་ཁོ་ནས་སྟོང་[98a5]པ་ཉིད་དང་། ཆོས་ཀྱི་དབྱིངས་དང་མཉམ་པའི་དགེ་བའི་རྩ་བ་རྣམས་ཀྱི་འབྲས་བུ་དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ཉིད་འཐོབ་པ་དང་། ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པར་གཉེན་པོ་རྣམས་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་དུ་ ③ བསྡུས་པ་དང་། དེ་ཉིད་ཀྱིས་ཕྱི་དང་ནང་གི་འཚེ་བ་རབ་ཏུ་ཞི་བ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་ལྟ་བུ་ ④ ནི་འགོག་པའི་[98a6]:བདེན་པའི་ ⑤ རྣམ་པ་དག་ཡིན་ནོ། །

色等真实体性唯是空；得获量等法界诸善根果如来；般若波罗蜜多遍摄对治一切行相；唯彼能息内外诸害，如是即为灭谛行相。

༧༤ ལམ་གྱི་བདེན་གྱི་རྣམ་པ།

辛四、道谛行相

ངོ་བོ་ཉིད་མེད་པ་སྒོམ་ ⑥ པ་ཁོ་ནས་གཟུགས་ལ་སོགས་པ་དང་། མྱ་ངན་ལས་འདས་པ་ལ་མངོན་པར་ཞེན་པ་ཞི་བ་དང་། ཤེས་རབ་དང་ཐབས་ལ་མཁས་པ་ལ་ཞུགས་པ་ལ་སངས་རྒྱས་རྣམས་ཀྱིས་བསྲུང་བ་དང་བསྐྱབ་ ⑦ པ་དང་སྤྲ་བ་དག་མཛད་པ་དང་། [98a7]སངས་རྒྱས་ཉིད་མངོན་པར་འདོད་པས་བདག་ཉིད་སྲོག་གཅོད་པ་སྤོང་བ་ལ་སོགས་པ་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཉིད་ལ་

---

① 《པེ་》《སྣར་》 _དབྱིངས་ཀྱི།

② 《པེ་》《སྣར་》 བསྒོམ།

③ 《པེ་》《སྣར་》 _དུ།

④ 《པེ་》《སྣར་》 བུའི།

⑤ 《པེ་》 _བདེན་པའི།

⑥ 《པེ་》《སྣར་》 བསྒོམས།

⑦ 《པེ་》《སྣར་》 སྐྱབ།

གནས་ནས་དེ་[1]ཉིད་ལ་གཞན་དག་འགོད་པ་དང་། སྦྱིན་པ་ལ་སོགས་པ་མི་ཟད་པར་བྱེད་འདོད་པས་ཡང་དག་པར་རྫོགས་པའི་བྱང་ཆུབ་ཏུ་བསྔོ་བར་བྱའོ་ཞེས་བྱ་[98b1]བ་དེ་ལྟ་བུ་ནི་ལམ་གྱི་བདེན་པའི་རྣམ་པ་དག་ཡིན་ཏེ། དེ་ལྟ་བུ་ནི་ལམ་ཤེས་པ་ཉིད་ཀྱི་སྐད་ཅིག་མ་དག་ཡིན་ནོ། །

唯由修习无有体性，能息耽著色等以及涅槃；安住智慧善巧方便者，能得诸佛守护、救护、庇护；为欲成佛，自能远离断命等，安住一切相智，亦令他人安住于彼；欲求施等无有穷尽，当应回向正等菩提，如是即为道谛行相。如是即是道智刹那。

ཆ༤ རྣམ་པ་མི་བཤད་པར་འདོད་པ་དགག་པ།
己四、遮许未说行相

分三：庚一、述所许；庚二、破其许

ཆ༡ ཁས་བླངས་བརྗོད་པ།
庚一、述所许

ཁ་ཅིག་ནི་འདིར་ཚིག་ལེའུར་བྱས་པའི་དོན་ཉེ་བར་མཚོན་པ་ལྷུར་ལེན་པའི་གཞུང་གིས་རྣམ་པའི་དོན་མ་བཤད་པར་མཐོང་བའི་ལམ་གྱི་སྐད་ཅིག་མ་བཅུ་དྲུག་ཉེ་བར་[98b2]མཚོན་པ་ཉི་ཚེ་མཛད་པ་[2]ཟད་དེ། བཤད་པ་དང་མ་བཤད་པའི་ངེས་པར་འབྱེད་པའི་ཆ་དང་མཐུན་པ་ལ་སོགས་པའི་དོན་གྱི་ཚིག་ལེའུར་བྱས་པ་རྣམས་སུའང་དེ་བཞིན་དུ་བལྟ་བར་བྱའོ་ཞེས་ཟེར་རོ། །

有云：“此中极力彰显颂义之文，未说行相之义，仅是少分彰显见道十六刹那，于已说未说之顺决择分等义诸颂，当知亦然。”

ཆ༢ དེའི་འདོད་པ་དགག་པ།
庚二、破其许

གཞན་དག་ན་རེ་དེ་དག་གིས་ནི་བསྒོམ་པའི་རིམ་པ་ལ་སོགས་པ་མ་བསྟན་པའི་ཕྱིར། [98b3]མངོན་པར་རྟོགས་པའི་རིམ་པ་ཅུང་ཟད་ཀྱང་མ་བསྟན་ཏོ། །གཞན་ཡང་དམིགས་པ་དང་ནི་རྣམ་པ་དང་། །ཞེས་བྱ་བ་ལ་སོགས་པའི་ཚིགས་སུ་བཅད་པའི་དོན་ཀྱང་ཇི་ལྟར་དྲང་ཞེས་ཟེར་རོ། །

余等则曰：“彼等未说修行次第等，是故全然未说现观次第。复次，‘所缘及行相’等颂义，又当如何引释？”

ཅ༥ ཐེག་ཆེན་སྒོམ་ལམ་གྱི་བྱེད་པ།
戊五、大乘修道作用

分三：己一、连接；己二、本颂；己三、释说

---

① 《སྣར་》_དེ།

② 《པེ་》《སྣར་》པར།

ཆ༡ མཚམས་སྦྱར་བ།

己一、连接

མཐོང་བའི་ལམ་གྱི་མཇུག་ཐོགས་སུ་བསྒོམ་པའི་ལམ་བརྗོད་པར་བྱ་བ་ཡིན་པ་ལས། [98b4]བརྗོད་པར་བྱ་བ་ཉུང་བ་ཉིད་དང་གདུལ་བྱ་འབྲས་བུ་ལ་གཞོལ་བ་ཉིད་དུ་ཞུགས་[1]པའི་ཕྱིར་རེ་ཞིག་དེའི་བྱེད་པ།

见道之后，随即当说修道。以所诠少，及令所化专注趣入于果，故先说其作用。

ཆ༢ རྩ་བ།

己二、本颂

ཀུན་ནས་ཞི་དང་ཐམས་ཅད་ལ། །འདུད་དང་ཉོན་མོངས་ལས་རྒྱལ་དང་། །གནོད་པས་བཟླ་བ་མེད་ཉིད་དང་། །བྱང་ཆུབ་དང་ནི་རྟེན་མཆོད་ཉིད། །ཅེས་བྱ་བ་གསུངས་[98b5]ཏེ།

颂曰："遍息敬一切，能胜诸烦恼，怨敌不能害，菩提供养依。"

ཆ༣ འགྲེལ་པ།

己三、释说

རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་དུ་སེམས་ལ་རང་དབང་ཉིད་དུ་བྱེད་པ་དང་། དགེ་བའི་བཤེས་གཉེན་ལ་སོགས་པ་སྐྱེ་བོ་ཐམས་ཅད་ལ་འདུད་པ་དང་། འདོད་ཆགས་ལ་སོགས་པ་ཟིལ་གྱིས་གནོན་པ་དང་། ཕ་རོལ་གྱིས་བྱས་པའི་གནོད་པ་རྗེས་སུ་སྨྲབ་པའི་ཡུལ་མ་ཡིན་པ་ཉིད་དང་། [98b6]ཡང་དག་པར་རྫོགས་པའི་བྱང་ཆུབ་སྒྲུབ་པ་དང་། རྟེན་གྱི་ཡུལ་མཆོད་པར་བྱ་བ་ཉིད་དུ་བྱེད་པ་ཞེས་བྱ་བ་བྱེད་པ་རྣམ་པ་དྲུག་ཡིན་ནོ། །

谓一切相中，心能自在；恭敬善知识等一切士夫；胜伏贪等；非敌能作损害之境；成就正等菩提；所依之境能成供养，是为六种作用。

ཅ༦ ཐེག་ཆེན་ཟག་བཅས་ཀྱི་མོས་པ་སྒོམ་ལམ།

戊六、大乘有漏胜解修道

分三：己一、连接；己二、本颂；己三、释说

ཆ༡ མཚམས་སྦྱར་བ།

己一、连接

བྱེད་པའི་འོག་ཏུ་བསྒོམ་པའི་ལམ་སྟེ། དེ་ཡང་ཟག་པ་དང་བཅས་པ་དང་ཟག་པ་མེད་པའི་བྱེ་བྲག་གིས་རྣམ་པ་[2]གཉིས་སོ། །དེའི་ཕྱིར་བསྒོམ་པའི་[98b7]ལམ་ཟག་པ་དང་བཅས་པ་མོས་པ་དང་། བསྔོ་བ་དང་རྗེས་སུ་ཡི་རང་བ་ཡིད་ལ་བྱེད་པ་ཞེས་བྱ་བ་རྣམས་ཀྱི་ནང་ནས་བསྒོམ་པའི་ལམ་དང་པོ་མོས་པ་ཡིད་ལ་བྱེད་པ་ཞེས་བྱ་བ། མོས་པ་རང་གི་དོན་དང་ནི། །

作用之后即说修道，此复由有漏、无漏差别分为二种。如是，有漏修道有胜解、回向、随喜作意。其中，初之修道，名胜解作意。

---

[1] 《པེ་》《སྣར་》གཞུག

[2] 《པེ་》《སྣར་》པར།

ཆ༢ རྩ་བ།
己二、本颂

རང་གཞན་དོན་དང་གཞན་དོན་དང་། །རྣམ་གསུམ་ཤེས་བྱ་དེ་ཡང་ནི། །[99a1]ཆུང་དང་འབྲིང་དང་ཆེན་པོ་སྟེ། །སོ་སོར་རྣམ་པ་གསུམ་དུ་འདོད། །ཆུང་དུའི་ཆུང་སོགས་དབྱེ་བ་ཡིས། །དེ་ཡང་རྣམ་གསུམ་དེ་ལྟར་ན། །རྣམ་པ་ཉི་ཤུ་བདུན་དུ་འདོད། །ཅེས་བྱ་བ་གསུངས་ཏེ།

颂曰："胜解谓自利，俱利及利他，当知此三种，各有下中上。别别为三品，又以下下等，复各分为三，共二十七种。"

ཆ༣ འགྲེལ་པ།
己三、释说

རང་དང་གཉིས་ཀ་དང་གཞན་གྱི་དོན་ལ་དམིགས་པ་ཉིད[99a2]ཇི་ལྟར་མོས་པ་བཞིན་མཐོང་བའི་དགེ་བའི་ཆོས་ཀྱི་རྟེན་ཡིན་ན་ཡང་བསྒོམ་པའི་ལམ་གྱི་དབང་དུ་བྱས་པ་ལས་དང་པོར་མངོན་དུ་མི་བྱེད་པའི་ངོ་བོ་ཡང་རྣམ་པ་གསུམ་མོ། །དེ་དག་ཀྱང་རེ་རེ་ཞིང་ཆུང་ངུ་ལ་སོགས་པའི་བྱེ་བྲག་གིས་རྣམ་པ་གསུམ་ཡིན་ལ། དེ་ཡང་སོ་སོར་ཆུང་ངུའི་ཆུང་[99a3]ངུ་ལ་སོགས་པའི་དབྱེ་བས་[1] རྣམ་པ་གསུམ་ཡིན་ཏེ། དེ་ལྟར་ན་དགུ་ཚན་གསུམ་གྱིས་མོས་པ་རྣམ་པ་ཉི་ཤུ་རྩ་བདུན་ནོ། །

谓缘自利、俱利、利他，如是所起胜解，虽是现见善法之所依，然约修道，为初不现证之体性，此亦三种。彼等亦由下等差别，别别各有三种。又以下下等差别，复各分为三种，如是三种九聚，共有二十七种胜解。

ཅ༧ ཐེག་ཆེན་མོས་པ་སྒོམ་ལམ་གྱི་ཕན་ཡོན།
戊七、大乘胜解修道功德

分三：己一、连接；己二、本颂；己三、释说

ཆ༡ མཚམས་སྦྱར་བ།
己一、连接

དེ་སྒོམ་[2] པའི་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་སྤྲོ་བ་བསྐྱེད་པའི་ཕྱིར། དེ་ལྟར་མོས་པ་ལ་སངས་རྒྱས་ལ་སོགས་པས་བསྟོད་པ་ལ་སོགས་པ་མཛད་དོ། །ཞེས་[99a4]བསྟོད་པ་དང་བཀུར་བ་དང་བསྔགས་པ།

为令修彼菩萨生喜故，佛等于如是胜解作赞美等，即赞美、承事与称扬。

---

① 《པེ་》《སྣར་》 བ།

② 《པེ་》《སྣར་》 བསྒོམ།

ཆ༢ རྩ་བ།
己二、本颂

ཤེས་རབ་ཕ་རོལ་ཕྱིན་པ་ལ། །མོས་པའི་གནས་སྐབས་རྣམས་ལ་ནི། །དགུ་ཚན་གསུམ་གྱིས་བསྟོད་པ་དང་། །བཀུར་བ་དང་ནི་བསྔགས་པར་འདོད། །ཅེས་བྱ་བ་གསུངས་ཏེ།

颂曰："般若波罗蜜，于诸胜解位，由三种九聚，赞事及称扬。"

ཆ༣ འགྲེལ་པ།
己三、释说

ཇི་ལྟར་མོས་པ་བཞིན་མཐོང་བའི་ཆོས་ཀྱི་མཚན་[99a5]ཉིད་ཀྱི་[①]ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ལ་ཞུགས་པའི་མོས་པ་ཡིད་ལ་བྱེད་པ་དང་པོ་དང་གཉིས་པ་དང་གསུམ་པ་སྟེ། གནས་སྐབས་དགུ་དག་ཏུ་སོ་སོར་རྣམ་པ་དགུས་གོ་རིམས་བཞིན་དུ་གོང་ནས་གོང་དུ་མངོན་པར་དགའ་བར་བྱེད་ཅིང་བསྟོད་པ་དང་། བཀུར་བ་དང་། བསྔགས་པར་འདོད་[99a6]དེ་དེས་ན་བསྟོད་པ་ལ་སོགས་པ་འདི་དག་ནི་དོན་ཡང་དག་པ་ཇི་ལྟ་བ་བཞིན་རྟོགས་པའི་མཚན་ཉིད་ཅན་ཡིན་གྱི་གཅམ་བུའི་ངོ་བོ་ནི་མ་ཡིན་ནོ། །

谓如是胜解，趣入现见法相般若波罗蜜多，有第一、第二、第三胜解作意，于各分位，别以九种，如其次第，后后增上，令生欢喜，赞美、承事、称扬。故此赞美等，是如实通达真实义者，并非虚诳。

ཅ༨ ཐེག་ཆེན་ཟག་བཅས་ཀྱི་བསྔོ་བ་སྒོམ་ལམ།
戊八、大乘有漏回向修道

分三：己一、连接；己二、本颂；己三、释说

ཆ༡ མཚམས་སྦྱར་བ།
己一、连接

དེ་ལྟར་མོས་པ་ལ་བསྔོ་བ་འབྱུང་བས་གཉིས་པ་བསྔོ་[②]བ་ཡིད་ལ་བྱེད་པ་ཞེས་བྱ་བ།

于此胜解，生起回向，故第二名回向作意。

ཆ༢ རྩ་བ།
己二、本颂

ཡོངས་སུ་བསྔོ་བ་ཁྱད་པར་ཅན། །དེ་ཡི་བྱེད་པ་[99a7]མཆོག་ཡིན་ནོ། །དེ་ནི་དམིགས་མེད་རྣམ་པ་ཅན། །ཕྱིན་ཅི་མ་ལོག་མཚན་ཉིད་དོ། །དབེན་དང་སངས་རྒྱས་བསོད་ནམས་ཚོགས། །རང་བཞིན་དྲན་པའི་སྤྱོད་ཡུལ་ཅན། །ཐབས་བཅས་མཚན་མ་མེད་པ་དང་། །སངས་རྒྱས་རྗེས་སུ་ཡི་རང་དང་། །ཁམས་གསུམ་[99b1]གཏོགས་པ་མ་ཡིན་དང་། །ཆུང་དང་འབྲིང་དང་ཆེན་པོ་ཡི། །བསྔོ་བ

---

① 《ཐེ་》《སྣར་》_གྱི།

② 《ཐེ་》《སྣར་》སྔོ།

གཞན་ནི་རྣམ་གསུམ་པོ། །བསོད་ནམས་ཆེ་འབྱུང་བདག་ཉིད་དོ། །ཞེས་བྱ་བ་གསུངས་ཏེ།

颂曰："殊胜遍回向，其作用最胜，无所得行相，不颠倒体性，远离佛福品，自性念行境，有方便无相，诸佛所随喜，不系于三界，下中及上品，是余三回向，生大福德性。"

ཆ༣ འགྲེལ་པ།

己三、释说

ཇི་སྐད་བཤད་པའི་མོས་པ་ཁྱད་པར་ཅན་[①]དང་། མི་དམིགས་པ་དང་། ཕྱིན་ཅི་མ་ལོག་པ་དང་། དབེན་པ་དང་། [99b2]དེ་བཞིན་གཤེགས་པའི་དགེ་བའི་རྩ་བའི་ཚོགས་ཀྱི་རང་བཞིན་དྲན་པ་དང་། ཐབས་ལ་མཁས་པ་དང་བཅས་པ་དང་། མཚན་མ་མེད་པ་དང་། སངས་རྒྱས་ཀྱིས་གནང་བ་དང་། ཁམས་གསུམ་པར་མ་གཏོགས་པ་དང་། ཆུང་ངུ་དང་། འབྲིང་དང་། ཆེན་པོ་སྟེ། བསོད་ནམས་[99b3]ཆེན་པོ་འབྱུང་བ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་ལྟར་མིང་དུ་བཏགས་པའི་ཡིད་ལ་བྱེད་པ་

谓如前所说胜解，殊胜、无所得、不颠倒、远离、忆念如来善根资粮自性、有善巧方便、无相、如来所作、不系于三界、下品、中品、上品，能生大福德，如是立名之作意，

གོ་རིམས་བཞིན་དུ་བླ་ན་མེད་པའི་བྱང་ཆུབ་དང་། ཚུལ་ཁྲིམས་ལ་སོགས་པའི་ཕུང་པོ་དང་། སྔོ་[②]བར་བྱེད་པའི་སེམས་དང་། བདག་ལ་སོགས་པ་དང་ལྡན་པའི་དངོས་པོ་དང་། དུས་གསུམ་གྱི་སངས་རྒྱས་ཀྱི་[99b4]དགེ་བ་དང་། སྦྱིན་པ་ལ་སོགས་པ་དང་། མཚན་མ་དང་། ལམ་ཐམས་ཅད་དང་། འདོད་པ་ལ་སོགས་པའི་ཁམས་དང་། དགེ་བ་བཅུ་ལ་སོགས་པའི་ལས་ཀྱི་ལམ་དང་། རྒྱུན་དུ་ཞུགས་པ་ལ་སོགས་པ་དང་། བླ་ན་མེད་པའི་བྱང་ཆུབ་ལ་གནས་པ་རྣམས་མི་དམིགས་པ་[99b5]ལ་དམིགས་པ་[③]། ཐེག་པ་གསུམ་གྱིས་གདུལ་བར་བྱ་བའི་སེམས་ཅན་ལ་ལམ་ཉེ་བར་སྟོན་པའི་རྒྱུའི་ངོ་བོ་བྱེད་པ་དང་ལྡན་པ་རྣམས་ཀྱིས་སེམས་ཅན་ཐམས་ཅད་ཀྱི་དོན་དུ་མི་ཟད་པར་བྱ་བའི་ཕྱིར། བླ་ན་མེད་པ་ཡང་དག་པར་རྫོགས་པའི་བྱང་ཆུབ་ཏུ་བསྔོ་བ་རྣམ་པ་བཅུ་གཉིས་བྱེད་དོ། །

如其次第，于无上菩提、戒等诸蕴、能回向心、具我等事、三世佛善、施等、相、一切道、欲界等、十善业道、预流果等、趣无上菩提等，由缘不可得，以三乘为所化有情开示诸道，具足相应因之体性等，为令一切有情义利无尽故，回向无上正等菩提，而作十二种。

ཅ༩ ཐེག་ཆེན་ཟག་བཅས་ཀྱི་ཡི་རང་སྒོམ་ལམ།

戊九、大乘有漏随喜修道

分四：己一、连接；己二、本颂；己三、释说；己四、总摄

ཆ༡ མཚམས་སྦྱར་བ།

己一、连接

དེ་[99b6]ལྟར་ལེགས་པར་བསྔོས་པའི་དངོས་པོ་མངོན་པར་སྤེལ་བར་བྱ་བ་ཡིན་པས་གསུམ་པ་རྗེས་སུ་ཡི་རང་བ་ཡིད་ལ་བྱེད་པ་

---

① 《པེ་》《སྣར་》_ཅན།

② 《པེ་》《སྣར་》བསྒོ།

③ 《པེ་》《སྣར་》+དང་།

ཞེས་བྱ་བ།

如是善回向事，应令增长，故第三名随喜作意。

ཆ༢ རྩ་བ།

己二、本颂

ཐབས་དང་མི་དམིགས་པ་དག་གིས། །དགེ་བའི་རྩ་ལ་ཡི་རང་བ། །རྗེས་སུ་ཡི་རང་ཡིད་བྱེད་པ། །བསྒོམ་པ་ཡིན་པར་འདིར་བརྗོད་དོ། །[99b7]ཞེས་བྱ་བ་གསུངས་ཏེ།

颂曰："由方便无得，随喜诸善根，是此中所说，修随喜作意。"

ཆ༣ འགྲེལ་པ།

己三、释说

རབ་ཏུ་དགའ་བའི་སེམས་ཀྱིས་ཀུན་རྫོབ་ཏུ་ཐབས་ཀྱིས་དགེ་བའི་རྩ་བ་རྣམས་དམིགས་ནས་དོན་དམ་པར་མི་དམིགས་པ་ཉིད་ཀྱིས་རྗེས་སུ་ཡི་རང་བར་བྱ་བ་དག་ཡིན་ནོ། །

谓以喜心，世俗之中，由诸方便缘诸善根，胜义之上，以无所得，而行随喜。

ཆ༤ དོན་བསྡུ་བ།

己四、摄义

དེ་ལ་བསྡུས་པའི་དོན་ནི་མོས་པ་ཡིད་ལ་བྱེད་པས་ནི་འབྱུང་ཁུངས་དག་ནས་གསེར[100a1]གྱི་གར་བུ་བཞིན་དུ་བསོད་ནམས་མངོན་པར་འདུ་བྱེད་དོ། །བསྔོ་བ་ཡིད་ལ་བྱེད་པས་ནི་དེ་[1]གསེར་མགར་གྱིས་རྒྱན་བཞིན་དུ་ཡང་དག་པར་རྫོགས་པའི་བྱང་ཆུབ་ཀྱི་ཡན་ལག་ཏུ་བྱེད་དོ། །རྗེས་སུ་ཡི་རང་བ་ཡིད་ལ་བྱེད་པས་ནི་རང་དང་གཞན་གྱི་[2]བསོད་ནམས[100a2]བྱས་པ་མཉམ་པ་ཉིད་འཐོབ་བོ་ཞེས་བྱ་བ་འདི་ཡིན་នོ། །

此中摄义，谓胜解作意，如从宝源得诸金块，能集聚福德；回向作意，犹如金匠巧以庄严，能作正等菩提支分；随喜作意，若自若他所作福德，能得平等。

ཅ༡༠ ཐེག་ཆེན་ཟག་མེད་ཀྱི་སྐྱབ་པ་སྒོམ་ལམ།

戊十、大乘无漏引发修道

分三：己一、连接；己二、本颂；己三、释说

ཆ༡ མཚམས་སྦྱར་བ།

己一、连接

ཟག་པ་དང་བཅས་པའི་འོག་ཏུ་ཟག་པ་མེད་པའི་བསྒོམ་པའི་ལམ་སྟེ། དེ་ཡང་རྣམ་པ་གཉིས་སོ། །དེའི་ཕྱིར་དང་པོ་མངོན་པར་སྒྲུབ་

[1] 《པེ་》_དེ། 《སྣར་》+ག

[2] 《པེ་》གྱིས།

པའི་མཚན་ཉིད་ཀྱི་བསྒོམ་པའི་ལམ།

有漏修道后，是无漏修道，彼亦二种。故初为现前引发相之修道。

ཆ༢ རྩ་བ།

己二、本颂

དེ་ཡི་ངོ་བོ་ཉིད་མཆོག་ཉིད། །ཀུན་ལ་མངོན་པར་འདུ་མི་[100a3]བྱེད། །ཆོས་རྣམས་དམིགས་སུ་མེད་པར་ནི། །གཏོད་པར་བྱེད་པ་དོན་ཆེན་ཉིད། །ཞེས་བྱ་བ་གསུངས་ཏེ།

颂曰："此自性殊胜，一切无作行，立法不可得，是大义利性。"

ཆ༣ འགྲེལ་པ།

己三、释说

གཟུགས་ལ་སོགས་པ་ཕྱིན་ཅི་མ་ལོག་པར་མཐོང་བ་ནི་ངོ་བོ་ཉིད་དོ། །གཞན་གྱིས་སངས་རྒྱས་ཉིད་མི་འཐོབ་པ་ནི་མཆོག་ཉིད་དོ། །ཆོས་ཐམས་ཅད་ཀྱི་[1]ཁྱད་པར་སྐྱེ་བ་མེད་[100a4]པར་རྟོགས་པར་སྦྱོར་བ་ནི་ཀུན་ལ་མངོན་པར་འདུ་མི་བྱེད་པའོ། །དེ་ལྟ་བུའི་ངོ་བོ་ཉིད་ལ་སོགས་པ་དང་ལྡན་པའི་ལམ་གྱི་[2] ཆོས་རྣམས་མི་དམིགས་པ་[3] ཉིད་དུ་རྣལ་འབྱོར་པའི་རྒྱུད་ལ་སྐྱེད་པ་ནི་གཏོད་པར་བྱེད་པའོ། །དོན་ཆེན་པོ་[4]སངས་རྒྱས་ཉིད་དུ་བྱེད་པའི་ཕྱིར་དོན་ཆེན་པོ་ཉིད་དོ། །

谓无倒见诸色等，是其"自性"；若依余等不得佛果，是其"殊胜"；通达诸法差别无生加行，是"一切无作行"；如是体性相应之道，诸法了不可得，能于瑜伽行者相续生起，是为"安立"；能得广大义利佛果，是"大义利"。

ཅ༡༡ ཐེག་ཆེན་ཟག་མེད་ཀྱི་རྣམ་དག་སྒོམ་ལམ།

戊十一、大乘无漏清净修道

分三：己一、清净之因；己二、总说清净；己三、别释清净

ཆ༡ རྣམ་དག་གི་རྒྱུ།

己一、清净之因

分三：庚一、连接；庚二、本颂；庚三、释说

ཇ༡ མཚམས་སྦྱར་བ།

庚一、连接

དེའི་འོག་[100a5]ཏུ་གང་ཞིག་ཡོངས་སུ་བཟུང་བ་དང་བོར་བས་འཐོབ་པར་འགྱུར་བ་འདིའི་སྐྱེ་བ་དང་མི་སྐྱེ་བའི་རྒྱུ་གང་ཞིག་ཡིན་

[1] 《པེ་》《སྣར་》_ཀྱི།

[2] 《པེ་》《སྣར་》_གྱི།

[3] 《པེ་》+པ།

[4] 《པེ་》《སྣར་》པོས།

སྣམ་པའི་ཐེ་ཚོམ་བསལ་བའི་སློ་ནས་གཉིས་པ་ཤིན་ཏུ་རྣམ་པར་དག་པའི་མཚན་ཉིད།

其后念云："云何取舍，当能得此？生与不生，其因谓何？" 为除此疑，次说最极清净之相。

༢༢ རྩ་བ།

庚二、本颂

སངས་རྒྱས་བསྙེན་[①]དང་སྦྱིན་སོགས་དང་། །ཐབས་ལ་མཁས་པ་གང་ཡིན་པ། །འདི་ལ་[100a6]མོས་པའི་རྒྱུ་དག་ཡིན། །ཆོས་ཀྱིས་ཕོངས་[②]པའི་རྒྱུ་དག་ནི། །བདུད་ཀྱི་ཐེབས་ཀྱིས་ནོན་པ་དང་། །ཟབ་མོའི་ཆོས་ལ་མ་མོས་དང་། །ཕུང་པོ་ལ་སོགས་མངོན་ཞེན་དང་། །སྡིག་པའི་གྲོགས་པོས་ཡོངས་ཟིན་པའོ། །ཞེས་བྱ་བ་གསུངས་ཏེ།

颂云："依佛及施等，善巧诸方便，此是胜解因，诸法衰损因，谓魔所魅著，不信解深法，执著五蕴等，恶友所摄持。"

༢༣ འགྲེལ་པ།

庚三、释说

སངས་རྒྱས་མཉེས་པར་བྱེད་པ་དང་།[100a7] སྦྱིན་པ་ལ་སོགས་པའི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་རྫོགས་པར་བྱེད་པ་དང་། ཞི་གནས་ལ་མཁས་པ་ཞེས་བྱ་བ་ནི་སྐྱེ་བའི་རྒྱུ་དག་ཡིན་ནོ། །བདུད་ཀྱིས་གནོད་པ་བྱས་པ་དང་། ཆོས་ཟབ་མོ་ལ་མ་མོས་པ་དང་། དངོས་པོར་འཛིན་པ་དང་། མི་དགེ་བའི་གྲོགས་པོ་དང་འགྲོགས་[100b1]པ་ཞེས་བྱ་བ་ནི་མི་སྐྱེ་བའི་རྒྱུ་དག་ཡིན་ནོ། །

谓"令佛欢喜；圆满施等波罗蜜多；善巧奢摩他"，是能生因。"为魔所恼害；不信解深法；执著于事；恶友为伴"，是不生因。

ཚ༢ རྣམ་དག་སྤྱིར་བསྟན་པ།

己二、总说清净

分三：庚一、连接；庚二、本颂；庚三、释说

༢༡ མཚམས་སྦྱར་བ།

庚一、连接

དེ་ལྟར་འཐོབ་པ་དང་མི་འཐོབ་པའི་རྒྱུ་དག་བཤད་ནས། སྐབས་སུ་བབ་པའི་རྣམ་པར་དག་པ་སྤྱིར།

如是已说能得因及不得因，今当总示此中清净。

---

① 《སྣར་》བསྙན།

② 《པེ་》《སྣར་》འཕོངས།

ཇ༢ རྩ་བ།

庚二、本颂

འབྲས་བུ་དག་པ་གཟུགས་ལ་སོགས། །དག་པ་ཉིད་དེ་གང་གི་ཕྱིར། །དེ་གཉིས་ཐ་དད་མ་ཡིན་ཞིང་། །བཅད་[1] དུ་མེད་པས་[100b2]དག་པར་བརྗོད། །ཅེས་བྱ་བ་གསུངས་ཏེ།

颂曰："果法清净性，即色等清净，以彼二无异，不可分故净。"

ཇ༣ འགྲེལ་བ།

庚三、释说

འཕགས་པའི་གང་ཟག་གི་དགེ་སྦྱོང་གི་ཚུལ་གྱི་འབྲས་བུ་གང་ཡིན་པ་དེའི་[2] མི་མཐུན་པའི་ཕྱོགས་ཐམས་ཅད་དང་བྲལ་བ་ཉིད་ཀྱིས་རྣམ་པར་དག་པ་གང་ཡིན་པ་དེ་ཉིད། གཟུགས་ལ་སོགས་པ་རྣམ་པར་དག་པ་ཡིན་ཏེ། འབྲས་བུ་དང་[100b3]གཟུགས་ལ་སོགས་པ་རྣམ་པར་དག་པ་ནི་གཟུགས་ལ་སོགས་པ་ལ་བདག་ཏུ་མངོན་པར་ཞེན་པ་ལ་སོགས་པ་དང་བྲལ་བས་རབ་ཏུ་ཕྱེ་བ་ཉིད་ཀྱིས། གང་གི་ཕྱིར་དེ་དག་གི་རྣམ་པར་དག་པ་ཐ་མི་དད་ཅིང་བཅད་[3] དུ་མེད་པ་ཉིད་དེ། རང་དང་སྤྱིའི་མཚན་ཉིད་ཐ་དད་པ་ཉིད་མ་ཡིན་པ་དེའི་ཕྱིར་[100b4]དེ་ལྟར་རྣམ་པར་དག་པར་བརྗོད་དོ། །

谓圣者补特伽罗沙门果，即是离彼所治品而清净者，彼即色等清净，以果与色等之清净，是由远离执色等为我等所差别故。何以故？彼等清净无别无断，自相共相非是异体，故名清净。

ཆ༣ བྱེ་བྲག་ཏུ་བཤད་པ།

己三、别释清净

分二：庚一、正说道之分类；庚二、究竟道之差别

ཇ༡ ལམ་གྱི་དབྱེ་བ་དངོས།

庚一、正说道之分类

分三：辛一、连接；辛二、本颂；辛三、释说

ཉ༡ མཚམས་སྦྱར་བ།

辛一、连接

རྣམ་པར་དག་པ་སྤྱིར་བརྗོད་ནས:ད་ནི་[4] ཁྱད་པར་དུ།

总说清净已，当说差别。

---

① 《པེ་》《སྣར་》གཅད།

② 《པེ་》ཏེ། 《སྣར་》དེ།

③ 《པེ་》《སྣར་》གཅད།

④ 《པེ་》《སྣར་》_ད་ནི།

ཉ༢ ཚིག་བ།

辛二、本颂

ཉོན་མོངས་ཤེས་བྱ་ལམ་གསུམ་གྱི། །ཉམས་ཕྱིར་སློབ་མ་བསེ་རུ་དང་། །རྒྱལ་སྲས་རྣམས་ཀྱི་དག་པ་སྟེ། །སངས་རྒྱས་རྣམ་ཀུན་ཤིན་དུ་[1]བ། །ཞེས་བྱ་བ་གསུངས་ཏེ།

颂曰："惑所知三道，断故为弟子，麟喻佛子净，佛一切最净。"

ཉ༣ འགྲེལ་བ།

辛三、释说

འདོད་ཆགས་[100b5]ལ་སོགས་པའི་ཉོན་མོངས་པ་དང་། །དེ་དང་ཤེས་བྱའི་སྒྲིབ་པའི་ཕྱོགས་གཅིག་པོ་གཟུང་བའི་དོན་གྱི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་དང་ཐེག་པ་གསུམ་གྱི་ལམ་གྱི་སྒྲིབ་པ་གསུམ་སྤངས་པའི་ཕྱིར་གོ་རིམས་བཞིན་དུ་ཉན་ཐོས་དང་རང་སངས་རྒྱས་དང་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་རྣམས་ཀྱི་དག་པ་ཡིན་ནོ། །[100b6]ཉོན་མོངས་པ་དང་ཤེས་བྱའི་སྒྲིབ་པ་བག་ཆགས་དང་བཅས་པ་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་དུ་སྤངས་པའི་ཕྱིར་ཤིན་ཏུ་རྣམ་པར་དག་པ་ཆོས་ཀྱི་དབྱིངས་ལས་བྱུང་བ་ཉིད་ནི་བླ་ན་མེད་པའི་སངས་རྒྱས་ཀྱི་ཡིན་པར་འདོད་དོ། །

谓断贪等烦恼、彼及所取分别一分所知障、三乘道三种障故，如其次第，即是声闻、独觉、菩萨之清净。于一切种，永断烦恼、所知障及其习气故，最极清净法界所生者，许为无上佛陀。

ཇ༢ མཐར་ཐུག་པའི་ལམ་གྱི་ཁྱད་པར།

庚二、究竟道之差别

分二：辛一、正说差别；辛二、于彼断净

ཉ༡ ལམ་གྱི་ཁྱད་པར་དངོས།

辛一、正说差别

分三：壬一、连接；壬二、本颂；壬三、释说

ཏ༡ མཚམས་སྦྱར་བ།

壬一、连接

ལམ་ཤེས་པ་ཉིད་ཀྱི་སྐབས་སུ་རྣམ་པར་དག་པ་སྨོས་པའི་ཞར་ལ་སངས་[100b7]རྒྱས་དང་ཉན་ཐོས་ལ་སོགས་པའི་རྣམ་པར་དག་པ་གོ་རིམས་བཞིན་དུ། ཤིན་ཏུ་བ་དང་ཅིག་ཤོས་སུ་བཤད་པ་དེ་ཇི་ལྟ་བུ་ཡིན་ཞེ་ན།

问：道智品中，宣说清净之余，云何兼说佛与声闻清净，如其次第，谓之最极清净、非最清净？

---

[1] 《པེ་》《སྣར་》ཏུ།

ཏ༢ རྩ་བ།
壬二、本颂

ས་དགུ་ལ་ནི་ཆེན་པོ་ཡི། །ཆེན་པོ་ལ་སོགས་དྲི་མ་ཡི། །གཉེན་པོ་ཆུང་ངུའི་ཆུང་ངུ་ལ། །སོགས་པའི་ལམ་ནི་དག་པ་ཡིན། །ཞེས་བྱ་བ་གསུངས་ཏེ།[101a1]

颂曰："对治九地中，上上等诸垢，谓由下下等，诸道能清净。"

ཏ༣ འགྲེལ་བ།
壬三、释说

འདོད་པའི་ཁམས་དང་། བསམ་གཏན་དང་། གཟུགས་མེད་པའི་སྙོམས་པར་འཇུག་པ་དག་སྟེ། ས་དགུ་ལ་མི་མཐུན་པའི་ཕྱོགས་ཆེན་པོའི་ཆེན་པོ་ལ་སོགས་པ་རྣམ་པ་དགུའི་གཉེན་པོའི་ངོ་བོར་གོ་རིམས་བཞིན་དུ་ལམ་ཆུང་ངུའི་ཆུང་ངུ་ལ་[101a2]སོགས་པ་རྣམ་པ་དགུ་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་དང་། ཅིག ① ཤོས་སུ་རྣམ་པར་དག་པའི་རྒྱུ་ཡིན་པའི་ཕྱིར་རྣམ་པར་དག་པ་ཤིན་ཏུ་བ་དང་ཅིག་ཤོས་ཞེས་བྱའོ། །

谓欲界、静虑、无色定等九地中，上上品等九所治品，其对治体，如其次第，即是下下品等九道，于一切种，由是否为清净因故，而名最极清净、非最极清净。

ཉ༢ ཛོད་པ་སྤང་བ།
辛二、于彼断诤

分三：壬一、连接；壬二、本颂；壬三、释说

ཏ༡ མཚམས་སྦྱར་བ།
壬一、连接

ཇི་ལྟར་ཤིན་ཏུ་བ་ཡིན་ཞེ་ན།

问：云何最极清净？

ཏ༢ རྩ་བ།
壬二、本颂

དེ་ལ་གླན་ཀ་སྤྲངས་པ་ཡིས། །ལམ་ནི་འཇལ་དང་གཞལ་བྱ་དག །མཉམ་པ་ཉིད་[101a3]ཀྱིས་ཁམས་གསུམ་གྱི། །གཉེན་པོ་ཉིད་དུ་འདོད་པ་ཡིན། །ཞེས་བྱ་བ་གསུངས་ཏེ།

颂曰："由断净门中，道能量所量，由是平等性，遍对治三界。"

---

① 《པེ་》《སྣར་》ཅེས།

ཏ༣ འགྲེལ་བ།

壬三、释说

དེ་ལ་གཉེན་པོ་ནི་ཆེན་པོའི་[①] ཆེན་པོ་ལ་སོགས་པ་མི་མཐུན་པའི་ཕྱོགས་ནི་ཆུང་ངུའི་ཆུང་ངུ་ལ་སོགས་པར་རིགས་སོ་ཞེས་བྱ་བའི་ཀླན་ཀ ། གོས་ལ་ཆགས་པའི་དྲི་མ་ཕྲ་མོ་བསལ་[②] བ་ལ་[101a4]བརྩོན་ལྷག་མཁན་ཆེ་ཐང་དུ་འབད་པའི་དཔེས་སྤྱངས་པའི་སྒོ་ནས་བསྒོམ་པའི་ལམ་ཤིན་ཏུ་བ་ཐེ་སྐད་དུ་བསྟན་པ་དེ། ཁམས་གསུམ་པའི་རྣམ་པ་ཅན་གྱི་ཤེས་པ་དང་ཤེས་བྱ་དག་མི་དམིགས་པ་ཉིད་ཀྱིས་མཉམ་པ་ཉིད་གང་ཡིན་པ་དེ་ཉིད་མཐའ་དག་གི་གཉེན་པོའི་ངོ་བོ་ཉིད་ཡིན་པའི་[101a5]ཕྱིར། སངས་རྒྱས་ཀྱི་རྣམ་པར་དག་པ་ཤིན་ཏུ་བ་ཡིན་པར་རྣམ་པར་བཞག་གོ །

谓此中诤曰："对治者，应为上上品；所治品，应为下下品。"答曰：如浣衣者，欲除细垢，须大劬劳。由此断诤，说为最极清净修道，以具三界行相之能知与所知，以不可得故为平等，彼即一切对治体性，故立佛之清净最极清净。

ང༣ སྐབས་བསྡུ་བ།

丁三、摄品义

ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པའི་མན་ངག་གི་བསྟན་བཅོས་མངོན་པར་རྟོགས་པའི་རྒྱན་ཅེས་བྱ་བ་ལས་སྐབས་གཉིས་པའི་འགྲེལ་པའོ།། །།

《般若波罗蜜多教授现观庄严论》第二品释竟。

---

① 《ཐེ་》 པོ་ནི།

② 《ཐེ་》《སྣར་》 གསལ།

अभिसमयालङ्कारनामप्रज्ञापारमितोपदेशशास्त्रंवृत्ति।

abhisamaya-alaṅkāra-nāma-prajñāpāramitā-upadeśa-śāstraṃ-vṛtti

༄༅། །ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པའི་མན་ངག་གི་བསྟན་བཅོས་མངོན་པར་རྟོགས་པའི་རྒྱན་ཞེས་བྱ་བའི་འགྲེལ་པ།

般若波罗蜜多教授现观庄严论释

现观庄严论明义释贯珠

狮子贤菩萨 造释

善慧光、莲花藏 由藏译汉

善慧光 贯珠

道智品第二

丙二、道智品

分三：丁一、连接；丁二、广说道智十一法；丁三、摄品义

丁一、连接

如是已说所得之果一切相智所表十法，然若无圆满了知道智，则不能证如是一切相智，是故一切相智之后，宣说能得之因道智。

丁二、广说道智十一法

分十一：戊一、道智支分；戊二、知声闻道道智；戊三、知独觉道道智；戊四、大乘见道；戊五、大乘修道作用；戊六、大乘有漏胜解修道；戊七、大乘胜解修道胜利；戊八、大乘有漏回向修道；戊九、大乘有漏随喜修道；戊十、大乘无漏引发修道；戊十一、大乘无漏清净修道

戊一、道智支分

分二：己一、本颂；己二、释说

己一、本颂

颂曰：1、调伏诸天故，放光令隐闇，2、境决定 3、普遍，4、本性及 5、事业。

己二、释说

分五：庚一、道智所依；庚二、分位生起之理；庚三、究竟生起之理；庚四、本性差别；

庚四、事业差别

庚一、道智所依

谓为成就堪生道智，如来自性二种资粮异熟之光，隐暗诸天有漏善根异熟之光，以彼诸天有受用等别别骄慢及妙色天光等共通我慢，由是如来威光映蔽，能息彼慢，此之宣说，亦具所为，为令了知“唯坏我慢，相续方能生起道智证悟，为生道智，当断我慢”，是故经由侧面诠说道智所依。

庚二、分位生起之理

生起道智，非但当断我慢，复次，亦须发心，以唯发殊胜菩提心之相续方能生起，声闻独觉不能生故，是故，彼道智所依“境别别决定”。

庚三、究竟生起之理

如《妙法莲华经》云：“舍利弗来世，成佛普智尊。”“唯是一乘，无有二乘。”故宗云：“安立声闻乘、独觉乘、大乘三乘，是有意趣，是不了义，而非真实，非为了义。”是故一切士夫究竟皆得无上正等菩提。是故，非但诸发菩提心者，诸以内道离三界欲贪之声闻、独觉阿罗汉，及未离欲之外道瑜伽行者，为得佛果，应修道智，是故道智所依境究竟“普遍”一切有情。

庚四、本性差别

发无上菩提心者，尽轮回际，安住利益一切有情，故非于一切相，而断烦恼，以彼是受生轮回之因故，此即是彼相续道智之“本性”。

庚五、事业差别

其次，为利他故，不舍受生三有，具如是本性之事业者，即不为自利现证实际，由具通达无自性之智慧、大悲方便善巧故，未摄有情，圆满摄受，令其成熟，令其解脱，此即事业。

戊二、知声闻道道智

分二：己一、道之体性；己二、因顺抉择分

己一、道之体性

分三：庚一、连接；庚二、本颂；庚三、释说

庚一、连接

如是已说道智支分——道智所依、生起方式、本性、事业等，当说具支分之道，道智品中，菩萨应圆满生起一切自道，应圆满了知一切余道，故先说菩萨所应了知之声闻道。

庚二、本颂

颂曰："道相智理中，由诸四圣谛，行相不可得，当知声闻道。"

庚三、释说

分二：辛一、当知之道；辛二、能知之理

辛一、当知之道

此中苦谛，如其次第，谓生灭之无常、有漏之苦、空别义我相之无我、彼无我相之寂灭四种行相。

集谛，谓因、集、生、缘之体性，如其次第，是苦根本，如病、是苦蕴聚，如痈、引发猛苦，如箭、诸苦流转，猛利摧毁，如罪之行相。

如《摄异门分》云："于加行道修习厌行，能于见道，厌离诸行、于见道修习离欲行，能于修道离欲究竟、于无学道行于灭行，能灭一切依。"故于苦谛、集谛，别别各有此之三相，其中，1、厌离相之体性，谓他方、坏法之行相，即如怨敌，能作损害，由作损害，心起怖畏、不能安宁。由是作意，见其过患，能厌苦集；2、离欲体性，谓摇动、速灭之行相，即观贪欲，体性非常，如离欲罗汉能为断之，或自趣坏灭，或自治坏灭，由是作意，能于苦集远离贪欲；灭之体性，谓怖畏、瘟疫、伤害之行相，即是损害之所依可怖畏处，心为罗刹所乘如染瘟疫，能为种种天灾横加侵害，如是作意，观其过患，能灭苦集。

灭谛四行相中，灭之自性为无我，无有我执惑苦事故，静、妙体性为寂静，静息惑苦，离乐净事故，离之相，离我我所，故为空、离诸有为，故无相、三界愿尽，故无愿、不起作行，故无作。

道谛行相，谓能至解脱之道、能治烦恼之如、心不颠倒之行、无我执趣常住涅槃之出。

辛二、能知之理

道智品中，菩萨应以加行发心、结行回向、正行体性无所得为方便，如是圆满了知四谛三十三种行相，谓苦谛四种、集谛四种、苦集共通各七种、灭谛七种、道谛四种，为声闻道。

己二、因顺抉择分

分三：庚一、连接；庚二、本颂；庚三、释说

庚一、连接

圆满了知四谛，现证声闻圣道，是以通达顺抉择分为其前行，是故宣说果圣声闻道已，当说彼因顺抉择分。

庚二、本颂

颂曰："圣声闻道中，1、由色等空故，空无别为暖，2、由彼无所得，许为至顶位，3、忍位于色等，破住常等理，4、依于十地等，由广说无住，即名第一法，由佛以现智，不见诸法故。"

庚三、释说

谓1、暖：色等诸蕴各自性空，所谓“色色空、菩萨菩萨空”，是诸空性互无差别，“无二无二处”；2、顶：色等如前暖位所说，彼等自性悉无所得，所谓“不应住色”，乃至“不应住一切相智”，以“如是住者有所得故”，破总有所得而住；3、忍位：如是“不住色等若常若无常等”，乃至“不住一切相智若常若无常等”，以“如是住者有所得故”，破差别有所得而住之理；4、世第一法：何以故？如来于一切所知成为量士夫，彼以不可得正因证成：“如来现证圆满菩提，不见尘许谛实诸法”，故“广说不住极喜地等十地”，以“如是住者有所得故”，“如是住者有动转故”。此诸行相，如其次第，于四谛所缘，生起顺抉择分暖位、顶位、忍位、世第一法。

戊三、知独觉道道智

分三：己一、所依差别；己二、道之体性；己三、因顺抉择分

己一、所依差别

分二：庚一、正说差别；庚二、于彼断诤

庚一、正说差别

分三：辛一、连接；辛二、本颂；辛三、释说

辛一、连接

宣说声闻道后，若依胜劣次第，理应立即宣说独觉之道，然有疑云：“彼等独觉如何胜出声闻？独觉道以何异于彼等声闻之道？”故先释疑，成立独觉胜出声闻差别。

辛二、本颂

颂曰：“自觉自证故，亦不依他教，是故当宣说，麟喻智甚深。”

辛三、释说

分二：壬一、行道差别；壬二、说法差别

壬一、行道差别

谓独觉具足二种差别胜出声闻：一者行道差别，如《菩萨藏》等经教云：“诸声闻众，须依他教，证自菩提，亦说言诠之法，而令余等趣入善法。”诸独觉众，往昔百大劫中，于声闻藏，已作广大听闻、思惟、发愿等故，由是所起善力，于最后有时，不依他诸阿遮利耶教授，自觉自证自之菩提，故彼不须观待佛等教授。

壬二、说法差别

二者说法差别，若声闻众由言诠说法，令诸听者通达说者欲诠慧力；彼等独觉众，以自得慧力，断所取分别，及由百劫积资、往昔愿力等故，不依言诠，而由无声说法，令诸余众趣入增上生之十善业道等，通达决定胜之无我道，是故彼等智慧甚深，非彼能了。

庚二、于彼断诤

分二：辛一、诤；辛二、答

辛一、诤

又念："无声与说法相违故，云何无声说法？"为除此疑，

辛二、答

分二：壬一、本颂；壬二、释说

壬一、本颂

颂曰："若谁于何义，欲闻如何说，于彼彼彼义，无声如是现。"

壬二、释说

谓无言声，不违说法，如同诸佛。以见如是：未寻观体性，未伺察差别，则不能说言词，以寻伺是语等起，是故言诠令意散乱外境，复令相续错乱而不寂静，故佛于菩萨位时，如是发愿："愿我成佛，虽无音声而能说法。"故独觉与佛因时发愿之理相同故。

佛得菩提，以昔愿力，虽无言声，然欲开示如何之义，即于化机相续如是显现。如同诸佛果时成愿之理，独觉得菩提位时，亦由发愿、通达无所取等力，虽无言声，然谁于何义，欲闻如何相，于彼识中，即现如是相义，故名无声说法。"说法"词义，谓"如是心中所诠之法，能于听者化机心识中，先善为建立，后辗转生起增上"。

己二、道之体性

分三：庚一、连接；庚二、本颂；庚三、释说

庚一、连接

如是已说独觉具足行道、说法二种差别，是故超胜声闻，若于因果，道无差别，则于果时，应不具足如是差别，是故果时独觉胜于声闻，故超胜者独觉之道，亦唯超胜，故正说独觉道。

庚二、本颂

颂曰："远所取分别，未离能取故，当知由所依，摄为麟喻道。"

庚三、释说

谓于独觉道，唯修声闻处所说四谛，1、胜出声闻差别：如其诸事，修无生缘起故，通达色等外境所取无自性，唯是幻化，是故断除所取义谛实耽著分别，2、劣于大乘差别：未达内心无自性，是于能取有境未断能取义谛实耽著分别，3、所依三种性差别：及由独觉乘所摄之所依差别法，即所缘法性所依或能依者习所成种姓、法尔所得种姓、

决定种姓三种补特伽罗，通达具足如是能依断证，及所依种姓正摄差别之法，是菩萨以不可得为方便所应了知，而非当知一切相，此即麟喻所表一切独觉道。

己三、因顺抉择分

分三：庚一、连接；庚二、本颂；庚三、释说

庚一、连接

如是独觉圣道，何因所生？若得顺决择分，即生所说独觉之道，故独觉道后，宣说其因顺决择分。

庚二、本颂

颂曰：“1、开阐假法性，无违相为暖，2、顶由达色等，无减等所显。3、忍由内空等，不执色等故，4、色等无生等，相为第一法。”

庚三、释说

谓1、暖：开示色等诸法，名言所生，唯是假立，无违彼等自性离戏之法性；2、顶：修学胜义之上，色等无增无减等义；3、忍：体性空故，内空、外空乃至无性自性空等故，不执色等谛实；4、世第一法：色等无生无灭等，菩萨修习道智时，以不可得，了知由如是四种行相，如其次第，于四谛所缘无常等十六行相，生起独觉加行道顺决择分。

戊四、大乘见道

分四：己一、总连接；己二、略示见道体性；己三、广说修行方式行相；己四、遮许未说行相

己一、总连接

依胜劣次第，独觉道后，即说菩萨道，谓大乘见道、修道。

己二、略示见道体性

分二：庚一、本颂；庚二、释说

庚一、本颂

颂曰：“由谛与谛上，忍智四刹那，说此道相智，见道具功德。”

庚二、释说

谓道智品中，菩萨应修法忍、法智、类忍、类智，如是忍智四种刹那，与苦等四谛一一皆以境与有境关联，具足不退转等此生功德、忆念宿生等他生功德，名大胜利见道。

己三、广说修行方式行相

分三：庚一、连接；庚二、本颂；庚三、释说

庚一、连接

当应云何修其十六刹那所修行相？

庚二、本颂

颂曰："1、苦法忍：真如与诸佛，互无能所依，故不许差别，2、苦法智：广大 3、苦类忍：无能量，4、苦类智：无量及 5、集法忍：无边，6、集法智：住彼于色等，定执如如来，7、集类忍：无取无舍等，8、集类智：慈等及 9、灭法忍：空性，10、灭法智：证得佛陀性，11、灭类忍：遍摄诸净法，12、灭类智：除遣诸苦病，13、道法忍息诸涅槃执，14、道法智：诸佛护念等，15、道类忍：不杀害生等，一切相智理，自住立有情，14、道类智：所修布施等，回向大菩提，是道智刹那。"

庚三、释说

分四：辛一、苦谛行相；辛二、集谛行相；辛三、灭谛行相；辛四、道谛行相

辛一、苦谛行相

谓 1、苦法忍：由胜义之理，所谓自性无性，苦谛真如与证彼之诸佛般若波罗蜜多，无有能依所依事，是故不许彼等境与有境，互为异门而住；2、苦法智：苦谛色等，离生住灭，是法界体性，是故有境般若波罗蜜多亦复广大；3、苦类忍：如法智中，色离中边，如是苦谛色等及有境般若，彼等无有能量之量；4、苦类智：如前法智，如同虚空无量，是法界体性，故苦谛色等及有境般若，彼等亦无量，如是即为苦谛行相。

辛二、集谛行相

1、集法忍：集谛色等无有谛实体性，故无断、常、有、无等边；2、集法智：住集法智般若波罗蜜多者，即是法界离戏体性，故于集谛色等自性执为如来自性；3、集类忍：如是住于彼集谛有境般若波罗蜜多者，于一切法，修习无取无舍、无生无灭等；4、集类智：胜解无有谛实体性而为先行，当修由彼所摄四无量心，如是即为集谛行相。

辛三、灭谛行相

1、灭法忍：色等真实体性唯是十六自性空；2、灭法智：得获量等法界无有穷尽诸善根果如来；3、灭类忍：般若波罗蜜多圆满遍摄清净对治一切行相；4、灭类智：唯彼能息内外诸害，如是即为灭谛行相。

辛四、道谛行相

1、道法忍：唯由修习般若，了达诸法无有体性，能息耽著色等以及涅槃；2、道法智：安住智慧善巧方便般若波罗蜜多者，若自、他、非有情所生三种害业，或若现法、受生、余类所受三种不善业，如其次第，能得诸佛守护、救护、庇护；3、道类忍：由持般若力故，为欲成佛，自能远离断命等，安住一切相智，亦令他人安住于彼；4、道类智：欲求施等善根无有穷尽，当应以念力、慈力回向正等菩提，如是即为道谛行相。如是十六种，即是道智见道之刹那。

己四、遮许未说行相

分三：庚一、述所许；庚二、破其许

庚一、述所许

有阿遮利耶于注疏中念云："此道智见道中极力彰显颂义之文，即'由谛与谛上'等略标偈颂、'真如与诸佛'等广说偈颂未说行相之义，仅是少分彰显道智见道苦法忍等十六刹那，于已说未说之如第一品中已说之顺决择分'所缘及行相'等，及第三品中还未说之诠见道义之'色非常无常'等义诸颂，当知亦然，未说行相，仅开示顺抉择分上中品之义，及开示刹那智，以第四品圆满一切相中当开示行相故。"

庚二、破其许

除此等许未说行相者外，余等如狮子贤阿遮利耶及其随行则破曰："如汝所说，若未说行相，则'真如与诸佛'彼等诸偈未说定中修行见道次第，及非定中如何作意之次第等，是故全然未说见道所缘行相辗转趋上之现观次第，汝当如何释说《现观庄严论颂》之名义？是故相违正理。复次，第一品顺抉择分中'所缘及行相'等颂义，又当如何正确引释？显然不能，以谓其未说行相故，此于初品已破讫。"

戊五、大乘修道作用

分三：己一、连接；己二、本颂；己三、释说

己一、连接

依生起次第，见道之后，随即当说修道。然修道之前，先说其作用，以作用较修道所诠少，及开示修道作用，能令所化心生欢喜，专注修道之因趣入于果，故先说其作用。

己二、本颂

颂曰："1、遍息 2、敬一切，3、能胜诸烦恼，4、怨敌不能害，5、菩提 6、供养依。"

己三、释说

修道作用者，谓：1、遍息自在：一切烦恼相中，心能自在，令不高举，而善安住；2、恭敬一切：由调伏故，灭诸高心，故恭敬善知识及殊胜道友等一切士夫；3、胜诸烦恼：由得对治力故，自能胜伏贪等烦恼，亦能除他贪欲箭仗；4、敌不能害：由般若波罗蜜多摄持故，非敌能作损害之境，一切毒药、蛊道、鬼魅、厌祷、咒术，皆不能害；5、自成菩提：成就正等菩提，观诸有情心行差别，随宜为转无上法轮，令如说行皆得利乐；6、成供养依：随所住处所依之境能成供养之处，常为天等守护、供养、恭敬、尊重、赞叹，是为六种修道作用。

戊六、大乘有漏胜解修道

分三：己一、连接；己二、本颂；己三、释说

己一、连接

宣说修道之果——作用之后，即说其因能修之道，此复由有漏、无漏差别分为二种，谓有漏修道、无漏修道。如是，依胜劣次第，先说有漏修道，彼复有三种，谓胜解、回向、随喜作意，依次能令善根积聚、无尽、增长。其中，初之修道，名胜解作意。

己二、本颂

颂曰："胜解谓自利，俱利及利他，当知此三种，各有下中上。别别为三品，又以下下等，复各分为三，共二十七种。"

己三、释说

谓胜解佛母为三利之源之胜解修道，意乐上缘于利他虽无差别，然加行上，却有缘自利、俱利、利他三种差别，如是所起胜解，虽是现见现证三圆满善法之所依，然胜解佛母是约因之修道，故为初不现证三事之体性，此胜解修道根本分类亦有三种，谓自利、俱利、利他胜解。彼等三种亦由下、中、上等差别，别别各有三种主支分类，而成九种，谓下品自利胜解等。彼等九种，又以下下、下中、下上等差别，复各分为三种，如是三种九聚，共有二十七种胜解，谓下下品自利胜解，乃至上上品利他胜解。

戊七、大乘胜解修道功德

分三：己一、连接；己二、本颂；己三、释说

己一、连接

胜解之后，说其功德利益，为令修彼三种胜解之菩萨生喜故，佛等于如是胜解作赞美等，即赞美、承事与称扬。

己二、本颂

颂曰："般若波罗蜜，于诸胜解位，由三种九聚，赞事及称扬。"

己三、释说

谓如是胜解佛母为三利之源，趣入现见现证法相即体性之般若波罗蜜多，有第一、第二、第三胜解作意，于各分位，别以九种，如其次第，后后增上，令生欢喜，于第一自利胜解作意九中分位，有九种赞美、于第二俱利胜解作意九中分位，有九种承事、于第三利他胜解作意九中分位，有九种称扬。故此赞美等，是如实无倒通达胜解功德真实义者，并非虚诳奉承之语。

戊八、大乘有漏回向修道

分三：己一、连接；己二、本颂；己三、释说

己一、连接

于此胜解所积善根，生起回向菩提之作意，故第二有漏修道名回向作意。

己二、本颂

颂曰：“1、殊胜遍回向，其作用最胜，2、无所得行相，3、不颠倒体性，4、远离 5、佛福品，自性念行境，6、有方便 7、无相，8、诸佛所随喜，9、不系于三界，10、下 11、中及 12、上品，是余三回向，生大福德性。”

己三、释说

谓如前所说胜解，为令善根无尽，以无耽著之智慧及为所化开示无倒道之方便，为诸有情故，回向无上菩提，此回向有十二作意，谓 1、殊胜、2、无所得、3、不颠倒、4、远离、5、忆念如来善根资粮自性、6、有善巧方便、7、无相、8、如来所作、9、不系于三界、10、下品、11、中品、12、上品，能生大福德，如是立名之作意，

如其次第，1、殊胜回向：缘于如来无上菩提、2、无所得回向（于回向物破实执）：于如来戒、定、慧、解脱、解脱智见等诸蕴，回向菩提，而实无有如是所缘事、3、不颠倒回向（于回向心破实执）：于佛声闻等，不起佛声闻等想，无有我见等不颠倒之能回向心、4、远离回向（于回向者破实执）：于所造福德，了知胜义离具我等事、5、念佛福品自性回向（于凡佛善法破好恶实执）：随念三世诸佛及诸声闻所有善根自性非有、6、有方便善巧回向（于六度破好恶实执）：施等不可得有方便善巧、7、无相回向（破三轮实执）：缘三轮无相、8、诸佛随喜回向（了名言缘起如幻）：诸佛所随喜一切三乘道、9、不系三界回向（名言不回向三有之因）：不系欲界、色界、无色界等三界、10、生大福德下品回向：十善业道、四无量、四静虑、四无色、五神通、11、生大福德中品回向：预流果、一来、不还、阿罗汉果、独觉菩提等、12、生大福德上品回向：一切有情皆趣无上菩提等，由缘不可得，以三乘为所化有情开示诸道，具足相应因之体性等，为令一切有情义利无尽故，回向无上正等菩提，而作十二种。

戊九、大乘有漏随喜修道

分四：己一、连接；己二、本颂；己三、释说；己四、总摄

己一、连接

如是之理善作回向诸善事，应以随喜令其增长，故第三有漏修道名随喜作意。

己二、本颂

颂曰：“由方便无得，随喜诸善根，是此中所说，修随喜作意。”

己三、释说

谓诸菩萨，尽诸嫉妒，唯以欢喜之心，世俗之中，由诸方便，犹如幻化，缘诸善根，胜义之上，由诸智慧，以无所得，而行随喜。

己四、摄义

此中于三有漏修道，由作用门摄义，谓胜解作意，如从宝源得诸金块，能初集聚广大福德；回向作意，犹如金匠巧以庄严，胜解所造善根，能作正等菩提支分；随喜作意，由无嫉妒修随喜故，若自若他所作福德，能得平等。

戊十、大乘无漏引发修道

分三：己一、连接；己二、本颂；己三、释说

己一、连接

有漏修道后，依胜劣次第，是无漏修道，于一无漏根本定，由证对境之理，能成办所得，由断所断之理，能除垢染，故依反体，彼亦二种，谓引发功德修道、清净垢染修道。故由宣说次第，初为现前引发相之修道。

己二、本颂

颂曰："此 1、自性 2、殊胜，3、一切无作行，4、立法不可得，5、是大义利性。"

己三、释说

引发修道有五，前三为引发体性，后二为引发之功能，谓 1、自性：离诸戏论，无倒见诸色等无性自性空，是其"自性"；2、殊胜差别：若离般若波罗蜜多摄持，依余等波罗蜜多或诸有漏，不得佛果，是其"殊胜"；3、作行差别（一切无作行）：通达诸法染净差别，无生无灭，而为加行或作引发，是"一切无作行"；4、分位功德差别（立法不可得）：如是体性相应之道，诸法功德之相了不可得，能于瑜伽行者相续生起，所谓无得、无取、无住、无舍、无著，是为"安立"；5、究竟功德差别（大义利性）：由此修道能得广大义利佛果，是"大义利"。

戊十一、大乘无漏清净修道

分三：己一、清净之因；己二、总说清净；己三、别释清净

己一、清净之因

分三：庚一、连接；庚二、本颂；庚三、释说

庚一、连接

已说引发修道，其后念云："云何取诸顺缘、舍诸违缘，当能得此清净修道？如是清净之道，生与不生，其因谓何？"为除此疑，次说最极清净之相。

庚二、本颂

颂云："1、依佛及 2、施等，3、善巧诸方便，此是胜解因，诸法衰损因，谓 1、魔所魅著，2、不信解深法，3、执著五蕴等，4、恶友所摄持。"

庚三、释说

能生清净修道之因，即顺缘有三种，谓“一者，长时亲近供养无数诸佛，令佛欢喜；二者、从初发心，已经无量劫，圆满施等波罗蜜多；三者、善巧奢摩他，了不可得，离诸戏论，勤修六度”，是清净修道能生因。不生清净修道之因，即违缘有四：“一者、往昔未积善根，为魔所恼害；二者、未习大乘正理，不信解甚深离戏诸法；三者、未修无我，执著于五蕴等事；四者、不识善知识，与恶友为伴”，是不生因。

己二、总说清净

分三：庚一、连接；庚二、本颂；庚三、释说

庚一、连接

如是已说顺缘能得因及违缘不得因，今当总示此中清净体性。

庚二、本颂

颂曰：“果法清净性，即色等清净，以彼二无异，不可分故净。”

庚三、释说

谓有境圣者补特伽罗沙门无间道之果，即解脱道，即是离彼自分一切所治品而清净者， 彼即对境色等清净， 以有境果与对境色等之清净，是由有境远离执着对境色等为我、我所等所差别故。何以故？彼等清净无有差别无有分断，自相共相非是异体，故名清净。

己三、别释清净

分二：庚一、正说道之分类；庚二、究竟道之差别

庚一、正说道之分类

分三：辛一、连接；辛二、本颂；辛三、释说

辛一、连接

总说声闻、独觉、菩萨、佛四圣之清净已，当说各自之差别。

辛二、本颂

颂曰：“惑所知三道，断故为弟子，麟喻佛子净，佛一切最净。”

辛三、释说

谓 1、断除贪等烦恼障、2、断除彼烦恼障及所取分别一分所知障、3、断除三乘道三种障，即烦恼障、所取分别所知障、能取分别所知障故，如其次第，即是声闻、独觉、菩萨之清净。4、于一切种，永断烦恼、所知障及其习气故，最极清净法界所生者，许为无上佛陀。

庚二、究竟道之差别

分二：辛一、正说差别；辛二、于彼断净

辛一、正说差别

分三：壬一、连接；壬二、本颂；壬三、释说

壬一、连接

问：道智品中，宣说菩萨清净之余，云何兼说佛与声闻清净，如其次第，谓之最极清净、非最清净？

壬二、本颂

答：颂曰：“对治九地中，上上等诸垢，谓由下下等，诸道能清净。”

壬三、释说

谓欲界、色界四静虑、无色界四无色定等九地中，上上品等九种修道所治品，其对治体，如其次第，即是下下品等九种大乘修道，于一切种，由是否为清净因故，而名最极清净、非最极清净，佛之清净是能净一切垢染之因，故名最极清净；声闻、独觉阿罗汉之清净，仅是能净烦恼障，与仅能净烦恼障、所取分别之少分垢染因，不能清净一切垢染，故名少分清净、非最极清净。

辛二、于彼断诤

分三：壬一、连接；壬二、本颂；壬三、释说

壬一、连接

问：云何佛之清净是非假立之最极清净？当应不是，以九种修所断，次第由上及下，而其对治九种修道，次第由下及上，断、治次第不应乎理，故不能净一切垢染，以上上品所断，当由下下品摧除故。

壬二、本颂

答：颂曰：“由断净门中，道能量所量，由是平等性，遍对治三界。”

壬三、释说

谓于此中，由断诤门中立佛之清净为最极清净，诤曰：“此中谓所治次第由上及下，对治次第由下及上，然若依理，对治者，应为上上品；所治品，应为下下品。”答曰：非也，如浣衣者，欲除细垢，须大劬劳，而洗粗垢，无需勤苦。由此之喻断彼之净，说为最极清净修道，以具三界行相之能知与对境所知，以不可得故彼二为平等，彼即一切对治体性，故立佛之清净最极清净。

丁三、摄品义

ཞེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པའི་མན་ངག་གི་བསྟན་བཅོས་མངོན་པར་རྟོགས་པའི་རྒྱན་ཅེས་བྱ་བ་ལས་སྐབས་གཉིས་པའི་

འགྲེལ་པའོ༎ ༎

《般若波罗蜜多教授现观庄严论》第二品释竟。